

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ที่กล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้แบ่งเป็น 5 หัวข้อ คือ

1. ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
2. รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา
4. สมรรถภาพของครู และสมรรถภาพของนักศึกษาครู
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

คำว่า "ประสบการณ์วิชาชีพครู" มีความหมายค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ เป็นประสบการณ์ทั้งหมดที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับนักเรียน นักศึกษา และบุคคลในระดับหรือกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน รวมถึงการได้รับโอกาสในการสังเกตการณ์การเรียนการสอน ร่วมมือทำงาน ฝึกสอนและกิจกรรมอื่น ๆ อันจะเสริมสร้างให้ผู้ที่จะเป็นครูเกิดการเรียนรู้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานตลอดจนหลักการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอน (อัจฉรา ประไพตระกูล, 2522) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นหัวใจสำคัญของการผลิตครู และเป็นประสบการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่นักศึกษาจะขาดเสียมิได้ เพราะ เป็นการจะช่วยให้การผลิตครูมีคุณภาพและคุณลักษณะที่เหมาะสม สถาบันผลิตครูจะต้องดำเนินงานและพัฒนาประสบการณ์วิชาชีพครูให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น เพื่อปรับปรุงคุณภาพของนักศึกษาครูให้เป็นครูที่ดีในอนาคต โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่ละน้อยอย่างมีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมปฏิบัติอย่างจริงจัง และการรู้ผลทันที

เมื่อสิ้นสุดการเรียน (กรมการฝึกหัดครู, 2525) และในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูควรจะให้ให้นักศึกษาได้ฝึกต่อเนื่องกันเป็นระยะ ๆ ไม่ฝึกเพียงช่วงเดียว เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้ไปทีละขั้นตอนเป็นการพัฒนาความสามารถของตนเอง ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นสถาบันฝึกหัดครูต่างๆ จึงกำหนดให้มีการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ในหลักสูตร ซึ่งผู้เรียนทุกคนจะต้องปฏิบัติตามกำหนด เวลา และหน่วยกิตที่ได้ระบุไว้

เพื่อให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบรรลุตามเป้าหมาย จึงได้มีการกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ให้ชัดเจน ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2521) กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนไว้ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษาค้นหาสิ่งที่เรียนในวิชาการศึกษาจิตวิทยา และวิธีการสอนไปทดลองปฏิบัติ เป็นการประสานระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ นักศึกษาอาจปรับปรุงแก้ไขทฤษฎีที่ได้ศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงก็ได้
2. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองสอนภายใต้การนิเทศ
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ชีวิตในห้องเรียนและโรงเรียนจริงๆ ค้นเคยกับบรรยากาศเข้าใจหน้าที่ของครู ค้นเคยกับนักเรียน นักศึกษา และใช้วัสดุอุปกรณ์จากแหล่งต่าง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนที่ไปสอน
4. เพื่อให้นักศึกษาได้ประเมินตนเองว่ามีความเหมาะสมในการเป็นครูหรือไม่เพียงใด ซึ่งจะประเมินในด้านบุคลิกภาพ ความรักเด็ก ความต้องการของเด็ก ความภูมิใจในอาชีพ ความตั้งใจจะส่งเสริมอาชีพให้ก้าวหน้าเป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป นอกจากนั้นยังเป็นโอกาสให้สร้างบุคลิกภาพของครูให้แก่ตนเองด้วย

ระวีวรรณ ศรีครามครัน (2522) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ว่า

1. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เรียนมา

2. เพื่อให้ นักศึกษาได้มีโอกาสทราบความสามารถของตนเอง ในการ ทาสุมุตรางานประจำปี ให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่นักเรียนเมื่อมีปัญหา เป็น ครูประจำชั้น และออกข้อสอบ

3. เพื่อให้ นักศึกษารู้จักที่จะพัฒนาความสามารถของตนเองให้ดีขึ้น มี การตั้งคำถามที่เหมาะสม มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น มีโอกาสปรับปรุงคุณสมบัติ ของตนเองเพิ่มขึ้น มีโอกาสได้นำทฤษฎีการเรียนการสอนที่ได้เรียนมา นำมาใช้ ในสภาพที่เป็นจริง รู้จักที่จะปรับปรุงและนำมาประยุกต์ให้เหมาะสม ค้นคว้าวิธี การใหม่ ๆ ได้เห็นและสัมผัสกับชีวิตในโรงเรียนตามสภาพของความเป็นจริง มี โอกาสรู้จักและแก้ไขปัญหา มีความสามารถที่จะวิเคราะห์สภาพการณ์และเหตุการณ์ นั้น ๆ รู้จักคิดค้นและปรับปรุงตนเอง ทั้งทางด้านทฤษฎี และการสอนให้สอดคล้อง กันด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2527) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการฝึก ประสบการณ์วิชาชีพครูว่าในเอกสารของหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ นิสิต

1. มีประสบการณ์ตรง โดยการฝึกปฏิบัติงานในวิชาชีพสาขาที่ตน ได้เลือกศึกษา
2. นำทฤษฎีและหลักวิชาการที่ได้ศึกษาไปทดลองใช้ในสภาพ ความเป็นจริง
3. มีโอกาสพัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมกับวิชาชีพ
4. เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับผู้อื่นในระดับต่าง ๆ
5. ได้มีโอกาสเสริมสร้างความสัมพันธ์ และความร่วมมือทาง วิชาการระหว่าง คณะครูศาสตร์ และสถาบันฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2526) ได้กล่าวว่า การปรับปรุงคุณภาพของการ เรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาที่ได้ผลดีนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การจัดประสบการณ์ จริงให้นักศึกษาได้เรียนรู้ และมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ โดยมีหลักการและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการจัดประสบการณ์วิชา ศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น 3 ประการ คือ

1. การทดสอบทฤษฎีในสภาพการณ์จริง ประสบการณ์วิชาชีพเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีคุณค่ามาก มีการประสานกันระหว่างทฤษฎีและสภาพการณ์จริง ๆ และนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติซึ่งทำให้นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ได้นาน และช่วยให้แต่ละคนมีสมรรถภาพสูงขึ้น ผู้เรียนระดับอุดมศึกษามีธรรมชาติของความเป็นผู้ใหญ่ ต้องการการเรียนรู้ในสิ่งที่มีความจริง (Relevance) มีความหมาย (Meaningfulness) และนำไปปฏิบัติได้ ต้องการการเรียนรู้สภาพปัญหาที่แท้จริง โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้และช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการณ์ที่พึงปรารถนา

2. การสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดประสบการณ์วิชาชีพจะเป็นไปตามความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคนในด้านความต้องการ ความสนใจ และความสามารถโดยกำหนดสมรรถภาพขั้นต่ำสุด และการเปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละคนแสดงสมรรถภาพเหล่านั้นได้ในเวลาเหมาะสม และตามความสามารถของแต่ละบุคคล

3. การพัฒนาตนเอง เมื่อนักศึกษามีโอกาสที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ก็ จะเริ่มคิดถึงตนเองในด้านที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและสังคม ซึ่งจะพัฒนาความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง และมีแนวทางของตนเองก่อนที่จะออกไปประกอบอาชีพ

อาดัมส์ และ ดิกกี (Adams and Dickey, 1956) ได้กล่าวถึงโครงการฝึกสอนที่ดีไว้ในหนังสือ "Basic Principle Student Teaching" ว่าควรมีลักษณะดังนี้ คือ

1. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้เผชิญกับปัญหาและได้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน
2. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้แสดงทั้งความเด่นและความด้อย และกระตุ้นให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปรับปรุงจุดอ่อนต่าง ๆ ของการฝึกสอน
3. เปิดโอกาสให้ผู้แนะแนวและผู้นิเทศก์ได้เข้าช่วยเหลือ ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของการฝึกสอน

4. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีส่วนร่วมในการจัดและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนและของโรงเรียนฝึกสอน
5. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้เข้าไปศึกษาฝึกสอนและร่วมดำเนินกิจกรรมของสังคม ในชุมชนที่โรงเรียนฝึกสอนตั้งอยู่
6. เปิดโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอนได้ศึกษางานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนฝึกสอน เช่น การจัดระเบียบงาน การบริหาร การจัดนักเรียนและห้องเรียน ร่วมทั้งการปกครองของแต่ละคน ร่วมกับคณะครูของโรงเรียนนั้น
7. ให้โอกาสแก่นักศึกษาฝึกสอนที่รับจะทราบระบบบริหาร ระเบียบกฎเกณฑ์และงานธุรการของโรงเรียน และร่วมกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน เช่นเดียวกับครูอาจารย์คนหนึ่งของโรงเรียน

พีเรส (Pires, 1968) กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการฝึกสอน จาก การที่องค์การยูเนสโก ได้จัดให้สถาบันฝึกหัดครูภาคเอเชีย โดยการส่งแบบสอบถามไปยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชีย จำนวน 16 ประเทศ ผลจากการศึกษาครั้งนี้สรุปวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนได้ 6 ประการ คือ

1. เพื่อพัฒนาความสามารถของครูฝึกสอน ในการที่จะนำเอาทฤษฎีต่าง ๆ ทั้งหมดที่เรียนมาปฏิบัติ
2. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเข้าใจที่ดีและสมบูรณ์ เกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก
3. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดกว้างขวางและมีความคิดริเริ่มในการทำงาน
4. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจบทบาทที่แท้จริงของครู เมื่อออกไปปฏิบัติงานโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ของการเป็นครูฝึกสอน
5. เพื่อพัฒนาให้ครูฝึกสอนเข้าใจถึงภาระหน้าที่ของครูที่ต้องปฏิบัติ โดยให้มีโอกาสคุ้นเคยกับสภาพที่เป็นจริง และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
6. เพื่อพัฒนาครูฝึกสอนในเรื่องทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งจะช่วยให้สามารถทำงานร่วมกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน และประชาชนได้เป็นอย่างดี

เดเวอร์ (Devor, 1970) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพว่า

1. ให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและการจัดระบบการศึกษา
2. ให้นักศึกษาได้ปรับปรุงบุคลิกภาพให้เหมาะสมกับการที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต
3. ให้นักศึกษาได้ฝึกการนำเทคนิควิธีการสอนแบบต่าง ๆ ไปทดลองใช้
4. ให้นักศึกษามีความสามารถในการเลือกใช้อุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน
5. ให้นักศึกษามีมนุษยสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น
6. ให้นักศึกษาฝึกใช้เทคนิคการวัดผลและประเมินผล

จะเห็นว่าการกำหนดจุดมุ่งหมายการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทั้งของไทยและต่างประเทศ มีลักษณะที่สอดคล้องกันคือ ให้นักศึกษาครูมีประสบการณ์ตรงสามารถนำความรู้จากการเรียนทฤษฎีไปทดลองใช้ปฏิบัติในสถานการณ์จริง ภายใต้การนิเทศก์ เพื่อให้นักศึกษามีความคุ้นเคยในการปฏิบัติงานหน้าที่ครู การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ของนักเรียน และชุมชน เป็นการพัฒนาบุคลิกภาพทำให้นักศึกษาเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทั้งยังฝึกให้นักศึกษาครูสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้ และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครูอีกด้วย

รูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นประสบการณ์ที่สถาบันการฝึกหัดครูจัดให้นักศึกษาครูได้นำความรู้ในการเรียนภาคทฤษฎีไปฝึกปฏิบัติในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด และใช้เวลาในการฝึกปฏิบัติต่อเนื่องกันตลอดหลักสูตร ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูไว้ดังนี้

ขณะ กลินทร์ (2530) กล่าวถึงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของสหพันธ์
 สาธารณรัฐเยอรมันทางปฏิบัติแล้วจะใช้เวลา 18 เดือน ตลอดระยะเวลา
 ของการฝึกหัดครูจะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครูที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกหัด โดย
 ผู้ที่เป็นครูที่เลี้ยงจะได้รับการลดชั่วโมงการสอนและยังได้รับเงินพิเศษในการดูแล
 ฝึกหัดครู กิจกรรมที่ครูฝึกหัดจะต้องทำเพื่อที่จะได้เป็นครูอย่างแท้จริง มีดังนี้

1. สังเกตการสอนของครูที่เลี้ยง
2. เตรียมการสอนและฝึกการสอนจริง (3 1/2 ต่อสัปดาห์)
3. เข้าร่วมการสัมมนาโดยการสัมมนา จะมีการจัดเป็นระบบของแต่ละรัฐ มีกลุ่มอาจารย์นิเทศก์ของกระทรวงวัฒนธรรมของรัฐ (กระทรวงศึกษาฯ ของรัฐ) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมความรู้ในวิชาครู และวิชาเฉพาะที่สอน พร้อมทั้งนำปัญหาต่าง ๆ ที่พบในระหว่างการฝึกสอนมาอภิปราย อาจารย์นิเทศก์จะเป็นผู้ให้ความรู้เรื่องวิชาครู ส่วนวิชาเฉพาะจะใช้วิธีเชิญครูจากโรงเรียนต่าง ๆ มาเป็นผู้แนะนำ การสัมมนาจะจัดเป็นเรื่อง ๆ ไปทุก ๆ 1-1 1/2 วันต่อสัปดาห์ ใช้สถานที่ใดที่หนึ่งเป็นศูนย์กลาง แล้วรวบรวมครูฝึกหัดตามโรงเรียนที่อยู่ในรัศมี 150 กิโลเมตร มาเข้ารับการอบรม พร้อมกับเพื่อนครูฝึกหัด 1-1 1/2 วันต่อสัปดาห์
4. สอบฝึกสอนอย่างน้อย 3-4 ครั้ง โดยอาจารย์นิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่คอยนิเทศครูฝึกสอนโดยเฉพาะ เป็นกลุ่มอาจารย์ที่เคยสอนในคณะศึกษาศาสตร์ นอกเหนือจากการจัดการสัมมนาในช่วง 1-1/2 วัน ที่เหลือจะต้องเดินทางไปดูการฝึกสอน และประเมินผลการสอนครูฝึกหัด จะเป็นผู้ประเมินร่วมกับครูที่เลี้ยง
5. สอบปากเปล่าของ State Examination
6. ท้าวิทยานิพนธ์สรุปประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับในการช่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพ

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2530) ได้เสนอแนะการจัดประสบการณ์วิชาชีพใน
 ชั้นปีต่าง ๆ ดังนี้

ปีที่ 1 นักศึกษาได้มีโอกาสศึกษาถึงวิชาชีพทางการศึกษา และมี
 ส่วนร่วมในประสบการณ์ทางการเรียนการสอน ก่อนที่จะต้องตัดสินใจเลือกเรียน

วิชาชีพครูต่อไป

ปีที่ 2 นักศึกษาได้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่เรียนอยู่นมหาวิทยาลัยในชั้นปีที่ 2 เช่น วิชาพื้นฐานทางการศึกษา วิชาที่เกี่ยวกับการสอนบางวิชา เช่น การสอนภาษา การสอนคณิตศาสตร์

ปีที่ 3 นักศึกษามีโอกาสสอนมากขึ้น โดยนำวิธีสอนที่เรียนมาในชั้นปีที่ 3 เช่น การสอนเพื่อสร้างประสบการณ์ชีวิต การสอนเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัย

ปีที่ 4 นักศึกษาได้มีโอกาสนำสิ่งที่เรียนรู้ทั้งหมดมาใช้ในการสอนประจำวันต่อเนื่องกันไปในฐานะที่เป็นครูคนหนึ่งในโรงเรียนนั้น

การกำหนดรูปแบบการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยการเน้นให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงจากง่ายไปหายาก ตั้งแต่ปีแรกจนถึงปีสุดท้าย เพื่อให้ให้นักศึกษามีความคุ้นเคย และมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของนักศึกษาครูให้สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด พร้อมทั้งจะเป็นครูที่มีคุณภาพ ซึ่งกรมการฝึกหัดครูได้มีนโยบายในการเสริมสร้างคุณภาพการผลิตครูด้วยกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู (กรมการฝึกหัดครู, 2531) โดยยึดหลักการดังต่อไปนี้

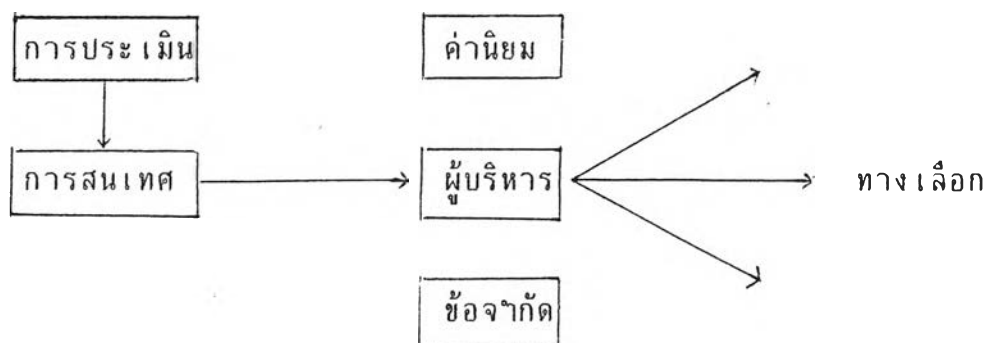
1. มุ่งประสานการเรียนทางภาคทฤษฎี และทางภาคปฏิบัติให้ควบคู่กันอยู่ตลอดเวลา
2. มุ่งฝึกปฏิบัติ และหาประสบการณ์ในสถานการณ์จริงให้มากที่สุด
3. มุ่งสร้างความคุ้นเคย และฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่องกันตลอดหลักสูตร
4. มุ่งจัดประสบการณ์วิชาชีพครูหลายลักษณะ เพื่อพัฒนาสมรรถภาพของนักศึกษาครูให้สมบูรณ์ครบถ้วนมากที่สุด
5. มุ่งประสานการทำงานระหว่างหน่วยงานผลิตครู และหน่วยงานผู้ใช้ครู ให้ร่วมมือกันฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เพื่อให้ได้ครูใหม่ที่มีคุณภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา

ก่อนที่จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา ควรทราบความหมายของการประเมินว่าในที่นี้หมายความว่าอย่างไร

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2528) ได้ให้ความหมายของการประเมินผล (Evaluation) ว่า เป็นขบวนการตีความหมาย (Interpretation) และการตัดสินคุณค่า (Value judgment) จากสิ่งที่วัดได้ ซึ่งสอดคล้องกับสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) ที่ให้ความหมายของการประเมินว่า เป็นกระบวนการที่มุ่งตอบคำถาม "How good" การประเมินจึงมีความหมาย 2 ประการ คือ

1. การประเมินหมายถึง การตัดสินคุณค่าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
2. การประเมินหมายถึง กระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ (Information) เพื่อช่วยในการตัดสินใจ ซึ่งแสดงได้ดังนี้

และในการประเมินสิ่งใดก็ตามจะต้องประกอบด้วย ส่วนประกอบการ (Performance) ที่ได้จากการวัดกับการตัดสินคุณค่าของส่วนประกอบนั้น โดยการเปรียบเทียบ ส่วนประกอบการที่ได้จากการวัดกับเกณฑ์การประเมิน ซึ่งองค์ประกอบของการประเมินจะเขียนเป็นสมการได้ดังนี้

$$\text{การประเมินค่า} = \text{การวัด} + \text{การตัดสินใจ}$$

การประเมินค่าแบ่งประเภทต่าง ๆ ได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ เช่น

1. แบ่งตามหลักยึดในการประเมินค่า
 - 1.1 การประเมินค่าตามอุดมการณ์ของโครงการ (Goal-Based Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้ว่าบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ โดยทราบก่อนการประเมินว่าโครงการนี้มีวัตถุประสงค์อะไรบ้าง
 - 1.2 การประเมินค่าซึ่งอิสระจากอุดมการณ์ของโครงการ (Goal-Free Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นทั้งหมด โดยไม่ทราบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการมีอะไรบ้าง
2. แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน
 - 2.1 การประเมินก่อนทำโครงการปฏิบัติ
 - 2.2 การประเมินขณะโครงการดำเนินอยู่
 - 2.3 การประเมินหลังจากกิจกรรมหรือโครงการสิ้นสุดลงแล้ว
3. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน
 - 3.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง เรียกว่า การประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation)
 - 3.2 การประเมินเพื่อสรุปผล เรียกว่า การประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation)
4. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน
 - 4.1 การประเมินสภาวะแวดล้อมหรือการประเมินบริบท (Context Evaluation)
 - 4.2 การประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน (Input Evaluation)
 - 4.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)
 - 4.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)
5. แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก
 - 5.1 การประเมินที่มุ่งตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์
 - 5.2 การประเมินที่มุ่งเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน
 - 5.3 การประเมินที่มุ่งนำผลไปช่วยตัดสินใจ

6. แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน

6.1 การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation)

6.2 การประเมินกึ่งแท้กึ่งเทียม (Quasi Evaluation)

ซึ่งมุ่งประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่สามารถวัดคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งอื่นได้

6.3 การประเมินแท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้อง ซึ่งมักเป็นการประเมินเกี่ยวกับการรับรองวิทยฐานะหรือรับรองคุณวุฒิ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การประเมินความต้องการ หรือความจำเป็น และการประเมินเพื่อวางนโยบาย

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลการศึกษา นั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) ได้กล่าวถึงระบบการศึกษาประกอบด้วย

1. ตัวป้อนหรือปัจจัยนำเข้า (Input)
2. กระบวนการ (Process)
3. ผลผลิต (Output)

ปัจจัยนำเข้า -----> กระบวนการ -----> ผลผลิต

นิสิต	การเรียน
อาจารย์	การสอน
อุปกรณ์	
อาคารสถานที่	
หลักสูตร	
งบประมาณ	
วิชาการ	

ในทางการศึกษานิยมกำหนดระบบโดยให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ วัตถุประสงค์ (O) การจัดการเรียนการสอน (L) และการประเมิน (E)

พจน์ สะเพียรชัย (2528) กล่าวว่าถ้าจะประเมินผลการศึกษามักจะมีเรื่องที่จะต้องวิเคราะห์ที่อยู่ 2 เรื่องใหญ่ ๆ คือ

1. วิเคราะห์สิ่งที่เราต้องประเมิน คือ วิเคราะห์ระบบการศึกษา
2. วิเคราะห์ระบบการประเมินผล

1. ระบบการศึกษา การศึกษามีแง่มุมที่จะมองได้หลายแบบ เช่น นักเศรษฐศาสตร์ มองการศึกษาเป็นระบบของโรงงาน แล้วก็ผลิตผลออกไปขายในตลาด คือมักจะมองในรูป

Input -----> Process -----> Output

Input ประกอบด้วยตัวนักเรียน ในแง่ของสติปัญญา สภาพแวดล้อม ทุนเพทางบ้าน ฯลฯ ตัวครูในแง่วุฒิของครู ประสบการณ์การทำงาน ฯลฯ

Process ได้แก่พฤติกรรมการสอน แรงจูงใจ และสิ่งอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนและในชั้นเรียน

Product ได้แก่ความรู้ความสามารถของนักเรียนในหลาย ๆ แง่ เช่น สติปัญญา ศิลธรรม และพฤติกรรม ทักษะต่าง ๆ

2. วิเคราะห์ระบบการประเมินผล

ระบบการประเมินผล คือ ระบบการเสาะแสวงหาความจริงและความรู้ เพื่อประกอบการตัดสินใจ ประเมินค่าของกิจกรรมทางการศึกษานั้นเอง ระบบวิธีการที่ใช้มาก คือ ระบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดย

2.1 ผู้ประเมินผลจะประเมินผลได้ก็ก็ต้องศึกษาระบบตัวแปรของสิ่งที่ต้องประเมิน ศึกษาให้แตกฉานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2 ต้องศึกษาหรือกำหนดความมุ่งหมายของการประเมินให้ชัดเจนว่าจะประเมินเรื่องใด มีขอบข่ายกว้างขวางมากน้อยเพียงใด

2.3 วิธีการประเมิน หมายถึง เทคนิควิธี การออกแบบการวิจัย แนวทางการวัดที่จะได้มาซึ่งข้อมูล ข้อความจริง หลักฐาน และอื่น ๆ

นำมาประกอบการประเมินผลทางการศึกษา

2.4 การรวบรวมข้อมูล เป็นเรื่องของกรวัด มีเทคนิคในการสร้างเครื่องมือ เพื่อขจัดความลำเอียง ให้ความเที่ยงตรง และความเชื่อมั่นสูง ขจัดความคลาดเคลื่อนออกให้มากที่สุด

2.5 เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับสถิติวิเคราะห์

2.6 มาตรฐานเพื่อการเปรียบเทียบ หมายถึงว่าต้องเอาผลไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานบางอย่าง ส่วนมากมักจะเปรียบเทียบกับความมุ่งหมายของเรื่องนั้น ๆ เป็นเกณฑ์ว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะอะไร จะได้ประเมินว่าตรงตามความมุ่งหมาย มีข้อดีข้อเสียและสามารถหาจุดอ่อนได้

ผู้ที่ปลุกฝังกระบวนการประเมินผลการศึกษาคนหนึ่ง คือ professor R.W.Tyler ซึ่งได้วางรากฐานในการประเมินผลทางการศึกษาไว้มาก ซึ่งง่ายและสะดวกในการนำไปปฏิบัติ คือ Tyler's Model ให้ชื่อว่า "Triple Ps Model" คือ

P ตัวแรก ย่อมาจาก Philosophy & Purpose คือปรัชญาและความมุ่งหมาย

P ตัวที่สอง ย่อมาจาก Process คือ เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน ระบบบริหารบริการ การดำเนินการต่าง ๆ ที่จะทำให้กระบวนการสอนเป็นไปได้อย่างดี

P ตัวที่สาม ย่อมาจาก Product คือ นักเรียนที่ผลิตออกไปจากโรงเรียนมองให้แง่พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในแง่ ปัญหา คุณธรรม จริยธรรม พฤติกรรม และทักษะ

Tyler กล่าวว่า ถ้าจะวิเคราะห์การศึกษาแล้วก็ควรจะวิเคราะห์ทั้งสามส่วน การวิเคราะห์แต่ละส่วนก็มีเทคนิคการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน

การประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นการประเมินผลการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการศึกษา หมวดวิชาเฉพาะด้าน กลุ่มวิชาปฏิบัติการและฝึกประสบการณ์วิชาชีพ มีลักษณะเป็นแบบ

ประเมินผลรวมสรุป (Summative Evaluation) ซึ่งผลสรุปที่ได้จะนำไปสู่การ รายงานว่าการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูบรรลุเป้าหมาย (Goals) หรือไม่ มี ปัญหาและอุปสรรค ที่ต้องแก้ไข ปรับปรุง อย่างไร แบบจำลองที่เหมาะสมกับการ นำมาใช้ คือ แบบจำลองของไทเลอร์ (Tyler) ซึ่งเป็นแบบจำลองที่ยึดความ สำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model or Objective) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

สุพรรณ สุกมลสันต์, พรรณีภา ทิตะศักดิ์ และสุวรรณา สกลชา (2528) ได้กล่าวถึงแบบจำลองของไทเลอร์ ในการประเมินว่า การประเมินคือการ เปรียบเทียบพฤติกรรมเฉพาะอย่าง (Performance) กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ที่วางไว้ โดยมีความเชื่อว่า จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้อย่างชัดเจน รัดกุม และจำเพาะ เจาะจงแล้ว จะเป็นแนวทางช่วยในการประเมินได้เป็นอย่างดีในภายหลัง จาก คำจำกัดความของการประเมินดังกล่าวแล้วนี้ จะเห็นได้ว่า มีแนวความคิดเห็นว่า โครงการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ ดูได้จากผลผลิตของโครงการว่าตรงตามจุด มุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่แรกหรือไม่เท่านั้น แนวความคิดในลักษณะดังกล่าวนี้เรียกว่า "แบบจำลองที่ยึดความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model or Objective)

ไทเลอร์ (Tyler) มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินนั้น คือ

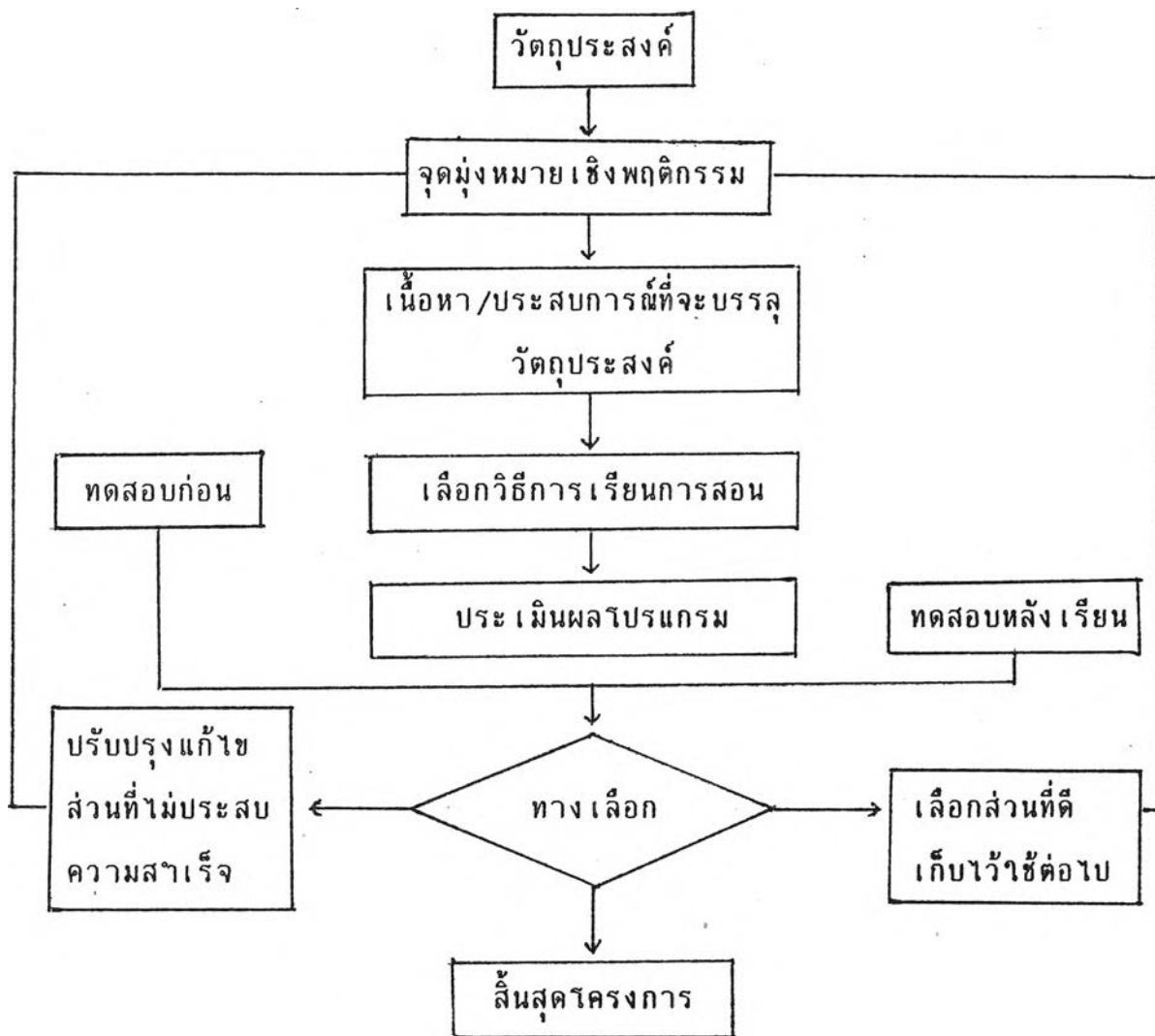
1. เพื่อตัดสินว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ตั้งไว้ในรูปของจุดมุ่งหมาย เชิงพฤติกรรมนั้นประสบผลสำเร็จหรือไม่ ส่วนใดที่ประสบผลสำเร็จก็อาจเก็บไว้ ใช้ได้ต่อไป แต่ส่วนใดไม่ประสบผลสำเร็จก็จะได้ปรับปรุงแก้ไขต่อไป
2. เพื่อประเมินค่าความก้าวหน้าทางการศึกษาของกลุ่มประชากร ขนาดใหญ่ เพื่อให้สาธารณชนได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้ ในอันที่จะช่วยให้เข้าใจ ปัญหาและความต้องการทางการศึกษาได้ และเพื่อใช้ข้อมูลนั้นเป็นแนวในการที่จะ ปรับปรุงนโยบายทางการศึกษาที่คนส่วนใหญ่เห็นด้วย

จากจุดมุ่งหมายดังกล่าว ไทเลอร์ เห็นว่า การประเมินโครงการเป็น ส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรควรจะทำการ

ประเมินผลโครงการ ซึ่งเป็นงานส่วนหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรหรือการประเมินค่าของหลักสูตรได้ด้วย จึงได้จัดลำดับขั้นในการเรียนการสอนและการประเมินผลดังนี้

1. ตั้งจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมด้วยข้อความที่ชัดเจน เฉพาะเจาะจง โดยบ่งบอกถึงพฤติกรรมที่ต้องการวัดในภายหลังด้วย
2. กำหนดเนื้อหา หรือประสบการณ์ทางการศึกษาที่ต้องใช้ให้บรรลุตามความมุ่งหมายที่ตั้งไว้
3. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมในการที่จะทำให้เนื้อหาที่วางไว้ประสบผลสำเร็จ
4. ประเมินผลโครงการ โดยการตัดสินด้วยการวัดผลทางการศึกษา หรือการทดสอบสัมฤทธิ์ผลในการเรียน

ในการประเมินโครงการนั้น จึงควรต้องยึดความสำเร็จของคนส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ความสำเร็จของกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กจะถือเป็นความสำเร็จของโครงการย่อไม่ได้ การตีความจากคะแนนที่ได้จากการทดสอบเพื่อการประเมินผลนั้น อาศัยคะแนนรวมเป็นหลัก และข้อสอบที่ใช้้นั้นควรเป็นแบบทดสอบที่มีลักษณะเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) จึงจะสามารถตีความของคะแนนรวมได้ถูกต้อง การประเมินผลอาศัยการวัดพฤติกรรมเฉพาะอย่างก่อนและหลังการเรียน (Pre-Post Measurement of Performance) และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้ก่อนล่วงหน้าว่าความสำเร็จระดับใด จึงจะถือว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ประสบผลสำเร็จ การประเมินผลตามแนวของไทเลอร์ เหมาะสำหรับการประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินผลความก้าวหน้า ซึ่งมีข้อดีคือ สามารถตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่มีข้อจำกัด คือ มีแนวโน้มที่จะเน้นวัตถุประสงค์โดยตรงและมองแคบเกินไป และเกณฑ์ในการตัดสินการบรรลุวัตถุประสงค์ยังเป็นอัตนัยมาก

แสดงแบบจำลองของโทรเลอรั

จะ เห็นได้ว่ารูปแบบการประเมินของไทเลอร์เน้นการเปรียบเทียบ
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนและหลังการเรียนหรือการอบรม เครื่องมือสำคัญที่จะ
 ประเมินว่าโปรแกรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่นั้น ไทเลอร์ใช้การ
 ทดสอบก่อนเรียนและการทดสอบหลังเรียน แต่ในการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้คะแนน
 รายวิชาหลังจากนักศึกษาสำเร็จการศึกษาแล้ว และผลประเมินของอาจารย์นิเทศก์
 และ/หรืออาจารย์พี่เลี้ยงในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของนักศึกษา ทั้งนี้เพราะ
 ถือว่าก่อนที่นักศึกษาจะเข้ารับการศึกษาตามหลักสูตรสาขาวิชาการศึกษา
 นักศึกษาย่อมไม่มีความรู้ในด้านนี้มาก่อน จึงไม่จำเป็นต้องใช้การทดสอบก่อนการ
 เรียนเพื่อวัดพฤติกรรมดังกล่าว

การประเมินผลการศึกษา

การประเมินผลการศึกษาของวิทยาลัยครู (วิทยาลัยครูสวนสุนันทา,
 2530) ยึดหลักข้อบังคับสภาการฝึกหัดครูว่าด้วยการประเมินผลการศึกษาของ
 วิทยาลัยครู พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู (ฉบับที่ 2)
 พ.ศ. 2527 ซึ่งสภาการฝึกหัดครูได้วางข้อบังคับว่าด้วยการประเมินผลการศึกษา
 ในส่วนที่เกี่ยวกับรายวิชาตามหลักสูตรการฝึกหัดครู และการประเมินผลการฝึก-
 ประสบการณ์วิชาชีพครู สรุปได้ดังนี้

การประเมินผลของแต่ละรายวิชาที่มีการลงทะเบียนเรียนและนับหน่วยกิต
 จะประเมินได้เป็นสัญลักษณ์ 5 ระดับ คือ

ก	หมายความว่า ผลการประเมินขั้นดีมาก	มีค่าระดับคะแนนเท่ากับ 4
ข	หมายความว่า ผลการประเมินขั้นดี	มีค่าระดับคะแนนเท่ากับ 3
ค	หมายความว่า ผลการประเมินขั้นปานกลาง	มีค่าระดับคะแนนเท่ากับ 2
ง	หมายความว่า ผลการประเมินขั้นอ่อน	มีค่าระดับคะแนนเท่ากับ 1
จ	หมายความว่า ผลการประเมินขั้นอ่อนมาก	มีค่าระดับคะแนนเท่ากับ 0

สำหรับการประเมินผลรายวิชาที่เป็นการศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูหรือ
 การฝึกงาน กำหนดการประเมินเป็น 3 ระดับ คือ

- ผย (ผ่านดีเยี่ยม) หมายความว่า ผลการประเมินชั้นผ่านได้ดีเยี่ยม
 ผ (ผ่าน) หมายความว่า ผลการประเมินชั้นผ่านได้
 ม (ไม่ผ่าน) หมายความว่า ผลการประเมินชั้นยังไม่ผ่าน

การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา

การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลา (กรมการฝึกหัดครู, 2531) มีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการ คือ

1. เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาครูอย่างต่อเนื่องกันตลอดเวลา โดยให้นักศึกษาครูได้ทราบผลการฝึกปฏิบัติและพัฒนาตนเองจนบรรลุผลตามเกณฑ์ของการฝึกปฏิบัติในรายวิชาของแต่ละชั้นตอน
2. เพื่อตัดสินผลรวมของการฝึกปฏิบัติในรายวิชาของแต่ละชั้นตอน หลังจากการพัฒนาความสามารถให้ก้าวหน้าเป็นลำดับอย่างต่อเนื่องกันแล้ว

กรมการฝึกหัดครูได้กำหนดแนวทางในการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลาไว้ดังต่อไปนี้

1. การประเมินผลในวิชาการศึกษาและสังคม วิชาการมีส่วนร่วม วิชาการทดลองสอนและวิชาการทดลองปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นรายวิชาของ 3 ชั้นตอนแรกของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลานั้น จะเป็นการประเมินเพื่อวินิจฉัยข้อดีและข้อควรปรับปรุงแก้ไขเป็นระยะ ๆ ต่อเนื่องกัน โดยพิจารณาว่า นักศึกษาได้เอาใจใส่การฝึกปฏิบัติงานเหล่านั้นหรือไม่ และเมื่อปฏิบัติแล้วยังมีข้อควรปรับปรุงแก้ไขอย่างไร แล้วจึงสรุปผลการประเมินของรายวิชานั้น ๆ ตามแบบประเมินผลที่กำหนดไว้
2. ก่อนที่นักศึกษาจะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป/ฝึกงานจะต้องมีผลการประเมินผ่าน ในทุกรายวิชาของ 3 ชั้นตอนแรก ในกรณีที่นักศึกษายังไม่ผ่านรายวิชาหนึ่งรายวิชาใด จะต้องซ่อมเสริมให้ผ่านเสียก่อนจึงจะฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป/ฝึกงานได้
3. การประเมินผลในวิชาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มรูป และ วิชาการฝึกงานเป็นรายวิชาของชั้นตอนที่ 4 ของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

เต็มเวลานั้น จะเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู หรือการปฏิบัติงานตามวิชาเอกและวิชาโทที่เรียน เพื่อวินิจฉัยข้อดีและข้อควรปรับปรุงแก้ไขเป็นช่วง ๆ หรือเป็นลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกัน ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาได้ทราบผลการประเมินและปรับปรุงแก้ไขให้ได้คุณภาพที่พึงประสงค์ แล้วจึงประเมินผลในช่วงสุดท้าย เพื่อตัดสินผลการฝึกปฏิบัติงานของนักศึกษา

4. การประเมินผลของแต่ละรายวิชาในแต่ละขั้นตอน จะต้องมีการประเมินเกี่ยวกับเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และการปฏิบัติงานที่วิทยาลัยและหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูด้วย

การประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเต็มเวลาของแต่ละรายวิชาในแต่ละขั้นตอน มีเกณฑ์การตัดสินผล ดังนี้

1. การสรุปผลแต่ละแบบประเมิน

1.1 ถ้าผลการประเมินของเกณฑ์ประเมินแต่ละข้อเป็นผ่านดีเยี่ยม ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 และไม่มีรายการประเมินข้อใด ไม่ผ่าน ให้สรุปผลแบบประเมินนั้นเป็น ผ่านดีเยี่ยม

1.2 ถ้าผลการประเมินของรายการใดรายการหนึ่งไม่ผ่าน ให้สรุปผลของแบบประเมินนั้นเป็น ไม่ผ่าน

1.3 กรณีอื่น ๆ ให้สรุปผลของแบบประเมินนั้นเป็นผ่าน

2. การสรุปผลการประเมินในแต่ละแบบของผู้ประเมินทุกคน

2.1 ถ้าผู้ประเมินให้ผ่านดีเยี่ยมของแบบประเมินนั้นทุกคน ให้สรุปผลเป็นผ่านดีเยี่ยม

2.2 ถ้าผู้ประเมินคนใดคนหนึ่งให้ไม่ผ่านของแบบประเมินนั้นให้สรุปผลเป็นไม่ผ่าน

2.3 กรณีอื่น ๆ ให้สรุปผลของแบบประเมินนั้นเป็นผ่าน

3. การตัดสินผล

3.1 ผ่านดีเยี่ยมทุกแบบประเมิน และมีเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และปฏิบัติงานที่วิทยาลัยและหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมดให้ตัดสินผลเป็น ผ่านดีเยี่ยม

3.2 ผ่านทุกแบบประเมินและมีเวลาการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ และปฏิบัติงานที่วิทยาลัยและหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเวลาทั้งหมด ให้ตัดสินผลเป็นผ่าน

3.3 ไม่ผ่านแบบประเมินใดแบบประเมินหนึ่งหรือมีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และปฏิบัติงานที่วิทยาลัยและหน่วยฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูน้อยกว่าร้อยละ 80 ให้ตัดสินผลเป็นไม่ผ่าน

สมรรถภาพของครูและสมรรถภาพของนักศึกษาครู

คำว่า "สมรรถภาพ" หรือ "สมรรถฐาน" (Competency) หมายถึง ทักษะ มโนทัศน์ (Concept) และทัศนคติ (Attitude) ที่จะต้องมีในการทำงาน ทุกชนิดและสามารถจะนำเอาวิธีการและความรู้พื้นฐานไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เผชิญ (Good, 1973) ซึ่งสอดคล้องกับชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2519) กล่าวว่า เป็นความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ครูพึงมีในการช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนา ทั้งทางด้านสติปัญญา สังคม อารมณ์ และร่างกาย และแอนเดอสัน (Anderson, 1972) กล่าวว่า พฤติกรรมที่ครูแสดงออกมานี้เราจะสังเกตเห็นได้ และมีผลต่อ กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนในทางบวก เช่น สมรรถภาพในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ในการใช้คำถามหลายแบบ ในการใช้เทคนิคการสอน เป็นต้น ซึ่งโคเกอร์ (Koker, 1976) อธิบายว่า การที่ครูมีความสามารถในการแก้ปัญหาได้ในด้านใดเพียงด้านเดียวก็เรียกว่ามีสมรรถภาพในด้านนั้น ครูที่มีสมรรถภาพสูง ก็หมายถึงผู้ที่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาทุกชนิด

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สมรรถภาพของครูหมายถึง คุณลักษณะที่ดีของครู ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ครูแสดงออกมาและมีผลทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีลักษณะดังต่อไปนี้

สาราช บัวศรี (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2524) ได้กล่าวถึง สมรรถภาพในการเป็นครูว่า มีดังนี้

1. สามารถทำการสอนได้เป็นอย่างดี สามารถใช้หลักจิตวิทยาแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็ก วางแผนการสอนที่ละเอียดถี่ถ้วน ใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และวิธีการวัดผลได้อย่างเหมาะสม ใช้แบบทดสอบต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์ในการเรียนการสอน ปกครอง และบริหารงานของชั้นเรียน ได้ราบรื่น สามารถปฏิบัติงานธุรการของโรงเรียนอย่างเหมาะสม

2. สามารถอบรม แนะนำ และปกครองได้อย่างดี โดยใช้หลักที่ว่า คนที่สร้างคุณธรรมไว้ประจำตัว สามารถจะปกครองตนเองได้ รู้จักใช้หลักการและวิธีการแนะนำและอบรม รู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบิดา มารดา และผู้ปกครอง

3. สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้เป็นอย่างดี เห็นความสำคัญของ "กิจกรรมในหลักสูตร" และปฏิบัติกิจกรรมเหล่านั้นอย่างเต็มใจในการเรียนการสอนและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ร่วมงาน

4. สามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับชุมชน และร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี โดยวางตนให้สมกับอาชีพครู

5. สามารถเป็นครูชั้นอาชีพ โดยรู้จัก เพิ่มพูนความรู้ให้แก่อาชีพครู ด้วยการเขียน การพูด การค้นคว้า ที่เกี่ยวกับวิชาการ เป็นสมาชิกที่ดีของสมาคมทางวิชาการที่เหมาะสม ยึดถือขนบธรรมเนียมของผู้ที่เป็นครูอย่างเคร่งครัด ช่วยเหลือแนะนำครูใหม่และดูแลแนะนำนักเรียนฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนของตน

จรรยา คุณมี (2513) มีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกับ สาโรช บัวศรี และที่แตกต่างกันออกไปมีสาระสำคัญดังนี้

1. ลักษณะส่วนตัว (Personal Characteristics) ครูที่มีสมรรถภาพควรจะ

- 1.1 สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน
- 1.2 มีศีลธรรม สุภาพ มีความกระตือรือร้นต่อนักเรียนและบุคคลทั่วไป
- 1.3 อุทิศเวลาให้แก่การสอนและนักเรียนอย่างแท้จริง
- 1.4 สุขุม รอบคอบ ควบคุมจิตใจและความประพฤติได้ทุกโอกาส

- 1.5 ไม่ดื่มของมึนเมาและเล่นการพนัน
- 1.6 มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- 1.7 สามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่น
- 1.8 ชอบและสนใจวิชาที่ตนสอนและมีความภูมิใจในความเป็นครู
- 1.9 มีความเชื่อในการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย
- 1.10 จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2. ความสามารถในการรู้ทั่วไป (Competencies in General Education) ครูที่มีสมรรถภาพสูงควรจะต้องมีความรอบรู้ รู้กว้าง รู้มาก ไม่ใช่ว่าเฉพาะวิชาที่สอน ควรจะเป็นผู้สนใจในภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน ตลอดจนสนใจศิลปวัฒนธรรม ชนธรรมนิยมต่างๆ เพื่อจะได้เป็น "ผู้รอบรู้"

3. ความสามารถในการวิชาที่สอน (Competencies in Academic Area) เป็นที่ยอมรับทั่วไปแล้วว่าครูไม่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนย่อมสอนไม่ได้ ดังนั้นครูที่จะสอนวิชาใดควรจะต้องมีความรู้ในวิชานั้นอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการแสวงหาความรู้ของวิชานั้น และรู้จักแหล่งที่จะได้แสวงหาข้อมูล หลักฐาน ข้ออ้างอิงในวิชาของตนเป็นอย่างดี

4. ความสามารถในการสอน (Competencies in Professional Education) ครูบางท่านมีบุคลิกลักษณะส่วนตัวดีเป็นผู้รอบรู้และเชี่ยวชาญในวิชาที่จะสอน แต่ไม่สามารถทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ ก็ไม่อาจได้ชื่อว่าเป็นครูที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นครูควรจะต้อง

- 4.1 เตรียมการสอนเป็น และต้องเตรียมการสอนทุกครั้ง
- 4.2 เข้าใจจุดมุ่งหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของวิชาที่จะสอนอย่างแท้จริง
- 4.3 สามารถใช้วิธีสอนหลาย ๆ วิธีอย่างเหมาะสมกับกาลและโอกาส
- 4.4 สามารถเลือกผลิตอบกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และรู้จักทำนุบำรุงรักษาอุปกรณ์นั้น ๆ

4.5 มีความเข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ และพัฒนาการของนักเรียนเป็นอย่างดี

4.6 มีความสามารถเป็นผู้นำในชั้นเรียน

4.7 มีความเข้าใจความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน

4.8 มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

4.9 มีความสามารถในการปรับปรุงหลักสูตร และตำราเรียน

4.10 มีความสามารถในการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน

อาไพ สุจริตกุล (2520) ได้กล่าวถึง สมรรถภาพที่จำเป็นสำหรับครู 3 ด้าน คือ

1. ความรู้ในวิชาการ วิชาสามัญ วิชาครู หน้าที่และงานครู
2. ทักษะในการสอน และการปฏิบัติงานครู
3. คุณธรรม ได้แก่ จริยธรรมของครู การแสดงออกในสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นหน้าที่ที่ครูพึงกระทำ คุณธรรม คือ คุณสมบัติหรือความสามารถที่มีอยู่ภายในตัวครู และคตินิยมในความเป็นครู ได้แก่ อุดมคติ ความตั้งใจในสิ่งที่ดีที่สุดที่ครูพึงยึดถือและวิญญูณครู อันเป็นลักษณะแก่นแท้ในสภาวะของความเป็นครู

เกลียวพันธ์ (2524) กล่าวถึง สมรรถภาพของการเป็นครูใน 3 แนวคือ

1. สมรรถภาพส่วนบุคคล ความสามารถที่จำเป็นส่วนตัวของครู ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ได้แก่ การสร้างมนุษยสัมพันธ์กับคนทั่วไป บุคลากร นักเรียน ครู ผู้ปกครองและเพื่อนร่วมงาน การสื่อความหมาย การใช้วิจารณญาณตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง และการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
2. สมรรถภาพด้านวิชาชีพ ความสามารถที่ใช้ในการสอนและพัฒนาชุมชน ได้แก่ เข้าใจในหน้าที่ของตน มีความสามารถในการแนะนำทั่วไป และมีความสามารถในการช่วยพัฒนาชุมชน
3. สมรรถภาพด้านวิชาการ ได้แก่ มีความรู้ในวิชาพื้นฐาน และวิชาเฉพาะอย่างดีและมีคุณลักษณะในการแสวงหาความรู้ใหม่

ประมวล คำคม (2502) กล่าวถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู คือ มีบุคลิกภาพดี เป็นที่จูงใจเด็ก มีอารมณ์ขัน มีความประพฤติดี ตรงต่อเวลา เอาใจใส่ดูแลเด็กให้ได้รับความอบอุ่นใจอยู่เสมอ ส่งเสริมคุณวุฒิพิเศษในตนเอง มีวิจรรย์ญาณดี สามารถเข้าใจต่อเหตุการณ์ได้ กล้าในการตัดสินใจ รู้จักตีขม มีความเพียรและมีมานะดี มีสุขภาพดี ตั้งใจจริง มีความรุ่มร่ามทางอารมณ์ กำลังใจ ตลอดจนความเชื่อถือที่ดี มีวิธีสอนที่ดี มีความรู้ด้านวิธีสอน มีการเตรียม การสอนดี รู้จักการเสียสละ อ่อนโยน ให้ความเมตตาช่วยเหลือนักเรียนเท่าที่จะทำได้ มีความรู้ในวิชาครู และในวิชาที่สอนเป็นอย่างดี เข้าใจถึงจิตวิญญาณ ของเด็กในวัยที่สอน และเข้าใจถึงชั้นความเจริญเติบโตของนักเรียน

คณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา (2518) ได้กำหนดว่า ครูมีหน้าที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ขึ้นในตัวผู้เรียน คุณลักษณะและบทบาทที่พึงประสงค์ของครูมีดังนี้

1. เป็นผู้รักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัย อยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาในอาชีพครู
2. มีความคิดเห็นของตนเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิดเห็น ความรู้ใหม่ ๆ ต่อสาธารณะ หรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ
3. เปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้บอกและผู้แสดง นามมาเป็นผู้เสนอแนะให้เกิดความคิดริเริ่ม สนับสนุนให้นักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ความคิดอิสระอย่างมีเหตุผล
4. เป็นผู้ฝึกนักเรียนที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้จักวิพากษ์ วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีวินัยในตนเอง เคารพกฎของสังคม มีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย
5. เป็นผู้พยายามค้นหาความสนใจ ความสามารถ ความถนัดของนักเรียนแต่ละคน เพื่อหาทางส่งเสริมและแนะนำการเลือกวิชา อาชีพแก่นักเรียนให้เหมาะสม รวมทั้งทำให้เป็นผู้ฝึกนำคุณธรรม จริยธรรม เห็นคุณค่าของการรักษาเอกลักษณ์ และวัฒนธรรมของชาติ

6. เป็นผู้มีความสนใจเกษตร สามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเกษตรในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ส่งเสริมการค้าเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตย แก่ชุมชน โดยประพัตตินเป็นแบบอย่างและชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในโอกาสอันเหมาะสม

7. เป็นผู้รักความยุติธรรม กล่าวที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของสังคมด้วยปัญญาตามกระบวนการที่ถูกต้องของชนบธรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม ลิทธิแห่งกฎหมายและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาท้องถิ่น สร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อัจฉรา ประไพตระกูล (2521) กล่าวถึง คุณสมบัติของครูสำหรับหลักสูตรใหม่โดยเน้นถึงความสามารถในการตีความ "จุดหมาย" ของหลักสูตรระดับชั้น และจุดหมายของหลักสูตรเฉพาะวิชาเป็นพฤติกรรมได้ การเลือกเนื้อหาวิชาที่เหมาะสมตามระดับชั้น เพื่อศึกษา ค้นคว้าหาประสบการณ์เพิ่มเติม โดยไม่ยึดตำราเล่มเดียวในการสอน การศึกษาวิธีสอนแบบต่าง ๆ การศึกษาหาความรู้ด้านการวัดและประเมินผล การสอนโดยเน้นให้นักเรียนได้ทักษะในทุกด้าน และเกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ตลอดจนการปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ เหมาะสมกับยุคของสังคมประชาธิปไตย ส่วนพระราชารมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2526) กล่าวถึงคุณสมบัติของครู และสิ่งที่ครูควรประพฤติว่าได้แก่ เป็นผู้ที่ศิษย์อยากเข้าไปปรึกษาได้ถาม ประพัตตินสมควรแก่ฐานะ มีความรู้จริง สามารถอธิบายเรื่องที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ สอนด้วยความรู้จริงอย่างมีเหตุผลและได้ผลจริง ชัดเจน ทำให้ศิษย์เกิดความกระตือรือร้น มีจิตสำนึกอยากปฏิบัติตาม สอนอย่างมีขั้นตอนด้วยจิตเมตตา ไม่เห็นแก่สินจ้าง มีความยุติธรรม ไม่ชักจูงศิษย์ไปในทางเสื่อมเสีย ผูกอบรมศิษย์ให้เป็นคนดี ส่งเสริม ยกย่องความดีของศิษย์ สอนให้ศิษย์สามารถใช้วิชาประกอบอาชีพ และดำรงรักษาตนในการดำเนินชีวิตด้วยดี

สำหรับต่างประเทศนั้น ก็มีการกำหนดคุณลักษณะของครูที่ดีไว้คล้ายคลึงกับของไทย เช่น

เลสเตอร์ (Lester, 1958) กล่าวว่า ครูดีต้องเป็นผู้ที่เป็นตัวอย่าง ทางด้านวัฒนธรรมที่ดีในสังคม มีความฉลาด สามารถที่จะกระตุ้นนักเรียนให้เป็น คนดีได้ ควบคุมอารมณ์ได้ ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ มีสุขภาพอนามัยดี มีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ดี มีความรู้ในเรื่องการศึกษา และมีคุณค่าในสังคม

เวิร์ฟ (Werf, 1958) ให้ความเห็นว่า คุณลักษณะของครูที่ดีควรมี ดังนี้

1. เป็นตัวอย่างทางด้านวัฒนธรรมที่ดีในสังคม
2. มีความฉลาดและสามารถที่จะกระตุ้นให้นักเรียนเป็นคนดี
3. ควบคุมอารมณ์ได้ และปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี
4. มีสุขภาพอนามัยดี
5. มีความสามารถในด้านวิชาชีพ
6. มีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ได้
7. มีความรู้ในเรื่องการศึกษาและคุณค่าในสังคม

ฮอล และ โจน (Hall and Jones, 1976) ได้จำแนกสมรรถภาพ ครูออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. สมรรถภาพด้านสติปัญญา (Cognitive Competencies) เน้น ในด้านความรู้ เชี่ยวชาญ ความแม่นยำในเนื้อหาวิชาที่สอน วิธีสอน การวิเคราะห์ โปรแกรมและหลักสูตร
 2. สมรรถภาพด้านอารมณ์และจิตใจ (Affective Competencies) เป็นสมรรถภาพเกี่ยวกับค่านิยม ทศนคติ ความสนใจ และความซาบซึ้งในอาชีพ ซึ่งด้านนี้ไม่สามารถประเมินได้ง่ายนัก
 3. สมรรถภาพด้านปฏิบัติการ (Performance Competencies) เป็นสมรรถภาพด้านการจัดสื่อการสอน การตั้งคำถาม ซึ่งต้องอาศัยพื้นฐานจาก
- ข้อ 1

4. สมรรถภาพด้านผลการสอน (Consequence or product)
เป็นสมรรถภาพที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน

5. สมรรถภาพในการศึกษาค้นคว้า (Exploration Competencies)
อันก่อให้เกิดประสบการณ์ที่มีคุณค่าในตัวครู

ไวทแกน (Weigand, 1977) กล่าวว่า ครูไม่ควรเพียงแต่จะบอก
ได้ว่าทักษะอะไรที่ครูควรทราบเท่านั้น แต่ครูควรจะหาวิธีการที่จะปรับปรุงส่งเสริม
ทักษะในด้านต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น ทักษะพื้นฐาน 7 ทักษะที่จะส่งเสริมสมรรถภาพ
ในการเป็นครู ได้แก่

1. ทักษะในการประเมินลำดับขั้นพัฒนาการสติปัญญาของเด็ก
2. ทักษะในการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
3. ทักษะในการเสริมแรงจูงใจ
4. ทักษะในการใช้คำถาม
5. ทักษะในการจัดลำดับขั้นการสอน
6. ทักษะในการวัดและการประเมินผล
7. ทักษะในด้านมนุษยสัมพันธ์

ดันฮิลล์ (Dunhill, 1965) มีความเชื่อมั่นว่า นอกเหนือจากการมี
ความรู้และทักษะในเนื้อหาวิชาที่สอนแล้ว ครูยังต้องมีความเข้าใจเด็ก ปรับปรุง
ความรู้ การสอนให้เหมาะสมกับวัย ความถนัด และความสนใจของเด็ก สามารถ
ใช้ทักษะการสอนที่จำเป็น เช่น การวาดภาพและการตั้งคำถาม เป็นตัวอย่างที่ดี
ของเด็ก จริงใจต่อทุกคน ตลอดจนการจัดห้องเรียนให้น่าเรียน ส่งเสริมให้เด็กมี
ความคิดและทำงาน

โอลิเวอร์ และฮาร์โรลด์ (Oliver and Harold, 1965) มีความ
เห็นว่า ครูที่มีความสำเร็จในการทำงานหรือเป็นครูที่ดีได้ ต้องมีลักษณะ 3 ประการ
รวม 14 ลักษณะ คือ

1. ความรู้ (Knowledge)
 - 1.1 มีความรู้ในด้านวัฒนธรรมและตนเองมีวัฒนธรรม
 - 1.2 รู้เรื่องที่สอนเป็นอย่างดี และเชี่ยวชาญเป็นพิเศษในสายวิชาของตน
 - 1.3 มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และพัฒนาการของการเรียนรู้
 - 1.4 มีความรู้ในการปฏิบัติงานครู ได้แก่การมีเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ
2. ทักษะ (Skills)
 - 2.1 มีทักษะในการใช้ภาษา ทั้งภาษาเขียน ภาษาพูด ทำให้เด็กเข้าใจง่าย
 - 2.2 มีทักษะในการเข้ากับคนอื่นและมีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - 2.3 มีทักษะในการค้นคว้าวิจัย เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมและหาทางแก้ปัญหาอย่างถูกหลักวิชาและตรงกับข้อเท็จจริง
 - 2.4 มีนิสัยรักงานครู
3. ความสนใจ (Interest)
 - 3.1 สนใจนักเรียน
 - 3.2 สนใจวิชาที่ต้องสอนทุกวิชา
 - 3.3 สนใจที่จะสอน
 - 3.4 สนใจโรงเรียนและชุมชนอันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน
 - 3.5 สนใจที่จะร่วมมือกับเพื่อร่วมอาชีพครู
 - 3.6 สนใจที่จะพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ในมลรัฐแมรี่แลนด์ (Maryland, 2973) สหรัฐอเมริกา ได้มีการออกระเบียบข้อบังคับของสมาคมครูเกี่ยวกับคุณลักษณะความสามารถของครู (The Characteristics of the Competent Teacher in Har Ford Country) สำหรับประเมินผลการทำงานของครู มี 6 ประการ คือ

1. บุคลิกภาพ เช่น ตรงต่อเวลา ซื่อสัตย์ เชื่อมมั่นในตนเอง รู้จักกาลเทศะ เข้ากับคนได้ทุกลักษณะ เป็นต้น
2. การปฏิบัติงาน เช่น ทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จตรงเวลา เสมอ สอนเด็กและปกครองชั้นได้ดี รู้จักเด็กเป็นรายบุคคลดี ตรวจงานสม่ำเสมอ รู้จักใช้ประโยชน์จากบุคคลในวงงานของตน เป็นต้น
3. การสอน เช่น เตรียมงานสอนประจำวันสม่ำเสมอ สอนนักเรียนให้เข้ากับชีวิตประจำวัน สอนให้นักเรียนรู้จักช่วยตนเอง มีเสียงดังฟังชัด ใช้ภาษาถูกต้อง เป็นต้น
4. ความรับผิดชอบในอาชีพ เช่น มีความสัมพันธ์กับนักเรียนในด้านจริยธรรมเป็นอย่างดี ภูมิใจในอาชีพครู เอาใจใส่ต่อการพัฒนาการของเด็กเสมอ ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร เคารพต่อเสียงส่วนมาก เป็นต้น
5. การแสวงหาความรู้ เช่น ความเป็นเลิศในสาขาวิชาการของตน มีใจใฝ่หาความรู้ต่อเนื่องตลอดเวลา เข้าใจจิตวิทยาการเรียนรู้ ศึกษาจุดประสงค์ของวิชาที่สอนให้เข้าใจได้ดี เป็นต้น
6. ความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น เข้าใจปัญหาของท้องถิ่นดี รู้จักหน้าที่ของพลเมืองดี เข้าใจส่วนบกพร่องของโรงเรียนเกี่ยวกับชุมชน เคารพความเห็นของชุมชน ติดต่อชุมชนสม่ำเสมอและให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับโรงเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาสมรรถภาพของครู สามารถสรุปลักษณะของครูที่มีสมรรถภาพสูง ได้ดังต่อไปนี้

1. มีบุคลิกภาพดี เป็นที่รู้จักใจเด็ก มีความสนิทสนมเป็นกันเอง ได้แก่รูปร่างหน้าตาดี ใช้วาจาสุภาพ อ่อนโยน มีความเมตตาช่วยเหลือเด็ก มีลักษณะผู้นำ มีความมั่นใจในตนเองและสามารถปรับตัวได้ดี
2. มีความประพฤติดี ผูกอบบรมศิษย์ให้เป็นคนดี ประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมไม่ชักจูงเด็กไปในทางที่เสื่อมเสีย สอนศิษย์ให้สามารถใช้วิชาประกอบอาชีพ และดำรงรักษาตนในการดำเนินชีวิตด้วยดี
3. มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา เอาใจใส่ดูแลนักเรียนให้ได้รับความอบอุ่นใจอยู่เสมอ มีความจริงใจต่อนักเรียน รู้จักเสียสละ สนับสนุนให้

นักเรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนคิดอย่างอิสระ ฝึกนักเรียนให้มีความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักวิพากษ์ วิจารณ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีวินัยในตนเอง เคารพกฎของสังคม มีน้ำใจเป็นประชาธิปไตย

4. แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ รักการศึกษาค้นคว้า ปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ มีความมั่นใจและศรัทธาอาชีพครู

5. มีจิตวิทยาดี รู้จักติชมและให้กำลังใจแก่นักเรียน มีความโน้มน้าวทางอารมณ์ เข้าใจถึงจิตวิญญาณของนักเรียนในวัยที่สอน เข้าใจถึงชั้นความเจริญเติบโตของนักเรียน

6. มีวิธีสอนดี มีความรู้ด้านวิธีสอน มีการเตรียมการสอน รู้จักใช้วัสดุประกอบการสอน มีความรู้ในวิชาครู และวิชาที่สอนอย่างดี รู้จักปรับปรุงทักษะการสอนทุก ๆ ด้าน

7. มีความคิดเห็นของตนเอง กล้าแสดงออกเพื่อเผยแพร่ความคิด ความรู้ใหม่ต่อสาธารณะหรือเพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนโดยบริสุทธิ์ใจ

8. ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามวิถีทางประชาธิปไตยแก่ชุมชน โดยประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี และชักนำผู้อื่นให้ปฏิบัติตามในโอกาสเหมาะสม สร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

สมรรถภาพครูของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถภาพครูที่สำคัญ เพราะเป็นรากฐานในการพัฒนาสมรรถภาพของครู เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาออกไปปฏิบัติงานครูที่แท้จริง จะได้เป็นครูที่มีสมรรถภาพสูงตามลักษณะของครูที่ดี แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถภาพของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีดังนี้

ชมพันธ์ กุญชร ณ อยุธยา (2519) ได้กล่าวถึงการฝึกหัดครูแบบสมรรถฐาน (Competency Based Teacher Education) ที่มุ่งเน้นสมรรถภาพขั้นพื้นฐานของครูเป็นสำคัญ ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะดังนี้

1. การจัดการสอนนั้น เพื่อช่วยนิสิตนักศึกษาได้บรรลุถึงสมรรถภาพในการเป็นครูตามที่กำหนดไว้ ดังนั้นการสอนจึงจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการ

ความสนใจ ความสามารถและวิธีของผู้เรียนแต่ละบุคคล

2. อาจารย์สอนจะต้องทำการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน และช่วยแนะให้นักศึกษาได้มีโอกาสเลือกและการเรียนของตนเอง
3. ในการสอนจะต้องนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงการสอนและหลักสูตร
4. การสอนไม่จำเป็นต้องจัดเป็นรายวิชา (Course) อาจจัดเป็นหน่วยการสอน (Instructional Modules) เพื่อสอนทักษะในการสอนอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อช่วยให้นักศึกษาได้บรรลุถึงสมรรถภาพในการเป็นครูเฉพาะอย่าง
5. จัดการสอนให้มีทางเลือกหลาย ๆ ทาง เพื่อให้นักศึกษาได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกัน โดยให้เลือกเรียนตามความถนัดของตน
6. จัดให้นักศึกษาได้ใช้ระยะเวลาการเรียนตามความสามารถของตน (Self-Pacing) ไม่จำเป็นต้องใช้เวลาเท่ากัน
7. การสอนควรใช้เทคนิควิทยา ใช้การสอนใหม่ ๆ มาประกอบการสอน เช่น ใช้การสอนแบบจุลภาค (Micro-Teaching) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation) การสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ การสอนแบบโปรแกรม การวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครู การเรียนด้วยตนเอง และการฝึกมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Training)

ซาโรช บัวศรี (2515) ได้กล่าวถึง มาตรการพื้นฐานในการสร้างครูที่ดี และ เน้นถึงจุดหมายเพื่อให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยึดถือเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ จะต้องชวนขยายสะสมวิทยาการทั้งปวง ทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติให้เกิดแก่ตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จะต้องชวนขยายสร้างสมาธิให้มีคุณธรรม ศิลธรรม และวัณธรรม ขึ้นในใจของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
2. ด้านน้ำใจ จะต้องมีน้ำใจที่จะมุ่งฝึกสอน และอบรมศิษย์อย่างเต็มที่ด้วยความเสียสละ ไม่หวังผลตอบแทน จะต้องมีน้ำใจที่จะบังคับและฝึกฝนตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ตลอดไป จะต้องมีน้ำใจที่จะวางตนให้สมกับเกียรติของครู และอาชีพครูตลอดไป

3. ด้านสมรรถภาพ จะต้องชวนช่วยสร้างสมรรถภาพในการเป็นครู ให้เกิดแก่ตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น สามารถสอนได้ดี สามารถอบรม แนะนำ และปกครองได้อย่างดี สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนได้ เป็นอย่างดี สามารถสร้างสัมพันธ์ภาพอันดี และร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี สามารถ เป็นครูชั้นอาชีพได้

กรมการฝึกหัดครู (2529) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของกระบวนการ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยมุ่งให้นักศึกษามีสมรรถภาพ 3 ด้าน คือ

1. สมรรถภาพด้านความรู้ เป็นความสามารถของนักศึกษาครูทางด้านความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะนำไปใช้ในการสอนโดยตรง ความรู้ในวิชาชีพครู ที่จะใช้เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความรู้อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู

2. สมรรถภาพทางด้านเทคนิควิธี เป็นความสามารถของนักศึกษาครูในการนำความรู้ไปปฏิบัติงานในหน้าที่ครูทางด้านงานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนและพัฒนาสังคม

3. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะ เป็นความสามารถของนักศึกษาครูในการพัฒนาตนให้ตั้งมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มีความรักความศรัทธาในอาชีพครู มีความตระหนักในคุณค่าของการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และให้มีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคมหรือชุมชน

ฉะนั้นนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจะต้องศึกษาทั้งทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติในสถานการณ์จริง เพื่อให้บรรลุสมรรถภาพทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ การมีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอน ความรู้วิชาพื้นฐานทั่วไป ความรู้วิชาชีพครู และความรู้อื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานครูซึ่งได้แก่งานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ งานพัฒนาตนและพัฒนาสังคม และเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรัก ความศรัทธาในอาชีพครู ตระหนักในคุณค่าของการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมของชาติ และมีจิตสำนึกในการพัฒนาสังคมหรือชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ประกอบด้วย งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพของครู สมรรถภาพนักศึกษาครู การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังรายละเอียดต่อไปนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพครู

เจลีญา บุรีภักดี และคณะ (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะครูที่ดี จากกลุ่มตัวอย่าง นักเรียน ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร พระ และ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7,762 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่าลักษณะที่จำเป็นสำหรับ ครูเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ คุณธรรมและความประพฤติ การเป็นพลเมืองดี การอบรม แนะนำ ปกครอง การสอน มนุษย์สัมพันธ์ บุคลิกภาพ สุขภาพกาย และจิต และวิชาการ

สำหรับผลการวิจัยเกี่ยวกับบุคลิกภาพด้านคุณธรรมของครูนั้น ได้แก่ ครูควรเป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบ เยือกเย็น รู้จักควบคุมอารมณ์ ไม่แสดงความก้าวร้าวต่อผู้เรียน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความรับผิดชอบ ตรงต่อเวลา มีระเบียบวินัย มีน้ำใจเป็นนักกีฬา กล้าแสดงความคิดเห็น กระทำในสิ่งที่มีเหตุผล มีศรัทธาในอาชีพครู มีความตื่นตัวอยู่เสมอ อยากรู้อยากเห็น ชยันชันแข็งแกร่ง อดทนหรือร้อนในการทำงาน ความเป็นประชาธิปไตย รู้จักใช้สิทธิของตนเอง มีทักษะการเป็นผู้นำ โดยใช้วิธีการแบบประชาธิปไตย ตระหนักในการยึดมั่นต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

ส่วนสมรรถภาพครูด้านงานสอนนั้น พบว่า ครูควรมีความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรในเนื้อหาวิชาที่สอน และความรู้ทั่วไป ควรแสวงหาความรู้ อยู่เสมอ สามารถเขียนและใช้แผนการสอนได้ดี สามารถเขียนจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมได้ สามารถสอนได้แจ่มแจ้งโดยการอธิบาย และใช้เทคนิควิธีสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสอนให้เด็กได้รู้จักคิด และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

กมล สุดประเสริฐ และคณะ (2532) ได้สรุปคุณลักษณะของครูในผลงานวิจัยเรื่อง การศึกษาหาสมรรถวิสัยของครูประถมศึกษาที่ต้องการไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. ครูควรมีลักษณะพิเศษหลาย ๆ อย่าง เพราะครูต้องเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนในด้านลักษณะ ท่าทาง เช่น การเดิน การยืน การนั่ง ความขยันหมั่นเพียร ความประหยัด ความร่วมมือและที่สำคัญคือ ความรักเด็กและรักสังคม
2. ครูต้องรู้จักเกี่ยวข้องกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยการให้ความร่วมมือกับชุมชนและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. ครูต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องหลักสูตรและการสอน
4. ครูต้องรู้เรื่องพัฒนาการของผู้เรียนและลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน
5. ครูต้องมีส่วนรับผิดชอบช่วยเหลือโรงเรียน จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ ตลอดทั้งการช่วยดูแลรักษาโรงเรียน
6. ครูต้องมีความรับผิดชอบต่องานการ มีความซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา และมีวินัยในตนเอง
7. ครูต้องมีความพร้อมในการสอนและมีการเตรียมการสอนเสมอ
8. ครูต้องมีความเตรียมพร้อมในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล

ดวงคำ ธวัชคำ (2524) ได้ทำการวิจัยเพื่อหาความสอดคล้องระหว่างสมรรถภาพครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงรายกับสมรรถภาพที่คาดหวังตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสำรวจสมรรถภาพด้านความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ และทัศนคติของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงรายว่ามีเพียงพอหรือไม่ที่จะสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครูสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ปีการศึกษา 2524 ในจังหวัดเชียงราย 366 คน ผลการวิจัยสรุปได้คือ ตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนประถมศึกษาในจังหวัดเชียงราย เห็นว่าตนเองมีสมรรถภาพด้านคุณลักษณะและทัศนคติเพียงพอ แต่ยอมรับว่าสมรรถภาพด้านความรู้ และทักษะยังไม่เพียงพอที่จะ

สอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมรรถภาพด้านความรู้ และทักษะในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยไม่เพียงพอมากเป็นอันดับหนึ่ง

ประยงค์ เนาวบุตร (2525) ได้ศึกษาคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของครูโรงเรียนชุมชนตามทัศนะของผู้บริหารการศึกษา ครู และประชาชน ในจังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ครูโรงเรียนชุมชนควรมีคุณลักษณะด้านต่าง ๆ คือ คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การเตรียมการสอนดีรู้จักใช้อุปกรณ์การสอนและมีวิธีสอนที่ดี คุณลักษณะด้านบุคลิกท่าทาง ได้แก่ การยิ้มแย้มแจ่มใส มีสุขภาพจิตและสุขภาพกายดี มีอารมณ์ขัน คุณลักษณะการเป็นผู้นำ ได้แก่ การมีความสามารถชักนำบุคคลอื่นให้เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่คณะ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การให้การต้อนรับผู้มาติดต่อร่วมมือกับผู้ปกครองนักเรียน มองบุคคลอื่นในแง่ดี คุณลักษณะด้านความประพฤติและคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในศีลธรรม ไม่หลงมัวเมาต่ออบายมุขคุณลักษณะด้านความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพมติของกลุ่ม คุณลักษณะด้านการปฏิบัติงานทั่วไป ได้แก่ การปรับปรุงโรงเรียนให้ก้าวหน้าเสมอ อุทิศเวลาให้กับงานทุกอย่าง

วีระพล อารวรรณ (2527) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพของตนเอง ของครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูที่ปฏิบัติการสอนประจำปีการศึกษา 2526 จำนวน 372 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. สมรรถภาพด้านคุณลักษณะ ครูประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร รับรู้ว่าคุณเองมีสมรรถภาพด้านนี้อยู่ในเกณฑ์มากทุกข้อ
2. สมรรถภาพด้านความรู้ ครูประถมศึกษา รับรู้ว่าคุณเองมีสมรรถภาพด้านนี้อยู่ในเกณฑ์ มาก 59 ข้อ จากทั้งหมด 77 ข้อ ส่วนสมรรถภาพด้านความรู้ที่มีอยู่ในเกณฑ์น้อยมีอยู่ 18 ข้อ ได้แก่ ความรู้กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มทักษะ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ธุรการและธุรการเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์

3. สมรรถภาพด้านเทคนิควิธี ครูประถมศึกษารับรู้ว่าตนเองมีสมรรถภาพทางด้านนี้อยู่ในเกณฑ์มาก 55 ข้อ จากทั้งหมด 66 ข้อ ส่วนสมรรถภาพที่มีอยู่ในเกณฑ์น้อย 11 ข้อ ได้แก่ สมรรถภาพด้านเทคนิคการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย การศึกษาชุมชน เทคนิคการสอนทั่วไป การสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต การพัฒนาโรงเรียน การวางแผนดำเนินงานโครงการทักษะความเป็นผู้นำ

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา และคณะ (2530) ได้ทำการวิจัยเรื่องการวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูให้มีสมรรถภาพที่พึงประสงค์ ตามหลักสูตรระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษากลุ่มตัวอย่างในการสำรวจมีจำนวน 2,088 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมี 49 คน และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูมัธยมศึกษาที่ปฏิบัติงานในปีเดียวกันทั่วประเทศ เป็นกลุ่มตัวอย่างในการสำรวจ 1,450 คน กลุ่มตัวอย่างในการสังเกต มีจำนวน 180 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า

1. กลุ่มครูประถมศึกษา

สภาพปัจจุบันของสมรรถภาพครูประถมศึกษา จากการประเมินตนเองของครูเกี่ยวกับความสามารถทั่วไปและการสอนเฉพาะกลุ่มประสบการณ์พบว่า อยู่ในระดับดีเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการประเมินคุณลักษณะด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก เรื่องที่ครูประเมินตนเองว่ามีสมรรถภาพปานกลาง ได้แก่ การสอนแบบสืบเสาะความรู้ การทำสังคัมมิตติ การจัดระบบข้อมูลในโรงเรียน การตีความหมายข้อมูลชุมชน การวางแผนการดำเนินงานโครงการ การสร้างเสริมทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสอนและเล่นดนตรีบางประเภท การสอนศิลปศึกษา การสร้างและออกไปสั่งงาน การออกแบบง่าย ๆ ส่วนทักษะที่ครูประเมินในระดับต่ำได้แก่ การรวบรวมข้อมูลในการศึกษาชุมชน

พฤติกรรมการสอนของครูโดยส่วนรวมอยู่ในระดับดี แต่เรื่องที่อยู่ในระดับไม่น่าพอใจ ได้แก่ ลักษณะใช้คำถาม ประเภทของคำถามที่ใช้ และลักษณะของการเสริมแรง

2. กลุ่มครูมัธยมศึกษา

งานครูมัธยมศึกษาควรมี 5 งาน คือ งานสอน งานกิจการนักเรียน งานแนะแนว งานธุรการ และงานพัฒนา และในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ครูต้องมีสมรรถภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ ทักษะคิดต้องงานและการทำงาน

สมรรถภาพของครูมัธยมศึกษาด้านความรู้ ครูมีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอนแต่ขาดความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวกับการศึกษา เช่น การจัดระบบการศึกษา หลักสูตร การวางแผน ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยี ฯลฯ ด้านทักษะ ครูขาดความสามารถในการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ในการสอน การวิเคราะห์ปัญหาการใช้ระบบข้อมูล การประเมินโครงการ ฯลฯ ส่วนทัศนคติครูขาดความตระหนักในความสำคัญและความเหมาะสมของหลักสูตรปัจจุบันของผู้เรียนและสังคม

สมรรถภาพด้านพฤติกรรมการสอนของครูที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาตามลำดับได้แก่ การวัดผล และประเมินผล การใช้สื่อการสอน การสื่อสาร และเสริมแรง การนำเข้าสู่บทเรียน การควบคุมชั้นเรียนและการจัดการ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

อังคณา เรื่องศิริปิยะกุล (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนในกรุงเทพมหานครต่อวิชาชีพครู จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษาของรัฐบาลและเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 408 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า โดยส่วนรวมผู้บริหารโรงเรียนในกรุงเทพมหานครมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะของครูในระดับปานกลาง และมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นมากที่สุดเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในปัจจุบันคือ ให้ความยุติธรรมต่อนักเรียน รองลงมาตามลำดับ คือ ฝึกกิจกรรมรายชื่อนักเรียน แต่งกายสุภาพเรียบร้อย รู้จักให้อภัย เคารงครัดในระเบียบวินัยนักเรียน และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

สวัสดิ์ ประทุมราช และคณะ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรการฝึกหัดครู กับหลักสูตรประถมศึกษา 2521 โดยเปรียบเทียบสมรรถภาพของครูประถมศึกษาที่คาดหวังจากผู้สำเร็จการศึกษา

จากหลักสูตรการฝึกหัดครู กับสมรรถภาพของครูประถมศึกษาก่อนที่วิเคราะห์ได้จากหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 และศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารหลักสูตรผลิตครู ตลอดจนการรับรู้สมรรถภาพของตนเองของนิสิตนักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตรระดับปริญญาตรี ได้แก่ ศึกษาศาสตร์บัณฑิต หรือครุศาสตร์บัณฑิตหรือวิทยาศาสตร์-บัณฑิตของมหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาลัยช่างศิลป์ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา และหลักสูตรประกาศนียบัตร-ชั้นสูงของสภาการฝึกหัดครู และวิทยาลัยพลศึกษา รวม 11 หลักสูตร ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นิสิตนักศึกษาปีสุดท้ายของหลักสูตรการฝึกหัดครูส่วนใหญ่รับรู้ว่าคุณสมบัติสมรรถภาพของครูในด้านคุณลักษณะ และทัศนคติเพียงพอ แต่ยังไม่มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะสอนนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

วินิตา สุทธิสมบูรณ์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถภาพด้านการสอนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า สมรรถภาพด้านการสอนของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง ทั้งกลุ่มฝึกสอนและยกเว้นการฝึกสอน เกี่ยวกับความเข้าใจในการวางแผนและการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน ด้านเทคนิคและรูปแบบการสอน ด้านกิจกรรมและทักษะการสอน ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา และด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

ธีรรัตน์ กิจจาร์ักษ์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของนักศึกษาฝึกสอนวิทยาลัยครูเพชรบูรณ์ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักศึกษาจำนวน 109 คน อาจารย์นิเทศก์จำนวน 33 คน และครูพี่เลี้ยงจำนวน 109 คน รวมทั้งสิ้น 251 คน กลุ่มตัวอย่างประเมินคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกสอน 8 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านการปกครองชั้น และความสัมพันธ์กับนักเรียนในชั้นที่สอน ด้านความคิดริเริ่ม ด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ ด้านการ

เตรียมการสอน และทักษะในการสอน ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านการใช้ภาษา การใช้กระดานดำและอุปกรณ์ ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า

1. ผลการประเมินคุณลักษณะส่วนรวมของนักศึกษาฝึกสอนพบว่า ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาประเมินคุณลักษณะส่วนรวมของนักศึกษาฝึกสอน มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

2. ผลการประเมินคุณลักษณะในแต่ละด้านของนักศึกษาฝึกสอนพบว่า นักศึกษา และครูพี่เลี้ยงประเมินคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกสอนเจ็ดด้านมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์สูง ยกเว้นด้านความคิดริเริ่มมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง สำหรับการประเมินของอาจารย์นิเทศก์พบว่ามีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ปานกลางทุกด้าน และพบว่าทั้งนักศึกษา อาจารย์นิเทศก์ และครูพี่เลี้ยงประเมินคุณลักษณะของนักศึกษาฝึกสอน ด้านความคิดริเริ่ม มีค่าคะแนนเฉลี่ยอันดับสุดท้ายแต่ก็อยู่ในเกณฑ์ปานกลาง

พรทิพย์ เอี่ยมภักดิ์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สมรรถภาพของนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามความรับรู้ของนิสิตอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน จากผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูรับรู้สมรรถภาพของตนเองว่าอยู่ในระดับปานกลางขณะที่อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนรับรู้สมรรถภาพของนิสิตที่ผ่านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูว่าอยู่ในระดับมาก

วิรัช โชคไพบูลย์ (2529) ได้ทำการวิจัย เรื่อง สมรรถภาพของบัณฑิต จากวิทยาลัยครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดลพบุรี ในทัศนะของผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านการเป็นผู้นำ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านบุคลิกภาพ ด้านการปรับตัว ด้านการเป็นประชาธิปไตย ด้านจริยธรรมและคุณธรรม และด้านประเมินผลการเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ผู้บังคับบัญชา 58 คน ผู้ร่วมงานของบัณฑิตจากวิทยาลัยครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี จำนวน 244 คน ผลการวิจัย

ส่วนหนึ่งพบว่า ทักษะของผู้บังคับบัญชาที่มีต่อสมรรถภาพของบัณฑิตจากวิทยาลัยครูแต่ละด้านโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์สูงทุกด้าน เมื่อศึกษาคะแนนเฉลี่ยรายข้อของแต่ละด้าน พบว่าอยู่ในเกณฑ์สูงทุกข้อ และทักษะของผู้ร่วมงานที่มีต่อสมรรถภาพของบัณฑิตจากวิทยาลัยครูแต่ละด้านโดยส่วนรวมอยู่ในเกณฑ์สูงทุกด้าน เมื่อศึกษาคะแนนเฉลี่ยรายข้อของแต่ละด้านพบว่าอยู่ในเกณฑ์สูง เป็นส่วนใหญ่

งานวิจัยเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ปานดา วัชโรทัยวงศ์ และสมจิต ชีวปรีชา (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2525 จำนวน 56 คน และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2525 ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพนในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 55 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า

ด้านการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เห็นว่านิสิตส่งบันทึกการสอนไม่ทันตามกำหนด และขาดทักษะในการทำบันทึกการรายงาน ขณะที่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูส่วนใหญ่เห็นว่า นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่มีปัญหาในเรื่องการส่งบันทึกการสอน เกี่ยวกับการสังเกตการสอนของนิสิต ทั้งอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นว่าควรรี้อาจารย์นิเทศก์เข้าสังเกตการสอนของนิสิตทุกชั้นตอน ในการนิเทศการสอนนั้น นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นว่าอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ควรแสดงสีหน้า หรือกิริยาที่ทำให้นิสิตเกิดความสับสน และตกใจ ไม่ควรวิจารณ์การสอนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู โดยใช้คำพูดที่รุนแรง และไม่ทำร้ายใจ ด้านบทบาทของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เห็นว่านิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนทุกครั้ง แต่นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่เห็นด้วย เนื่องจากนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต้องการเวลามาก

ในการปรับตัว และการเตรียมการสอน เกี่ยวกับบทบาทของนิสิตในการฝึกปฏิบัติงาน
 ครูนั้น อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเห็นว่า นิสิต
 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูควรจะได้มีการรับผิดชอบ และปฏิบัติงานเช่นเดียวกับ
 อาจารย์ประจำชั้นทุกอย่าง ซึ่งมีนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเพียงครึ่งหนึ่งเท่านั้น
 ที่เห็นด้วยกับอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนการ
 ปฏิบัติตนของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูต่อบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อาจารย์นิเทศก์
 ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เห็นว่านิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู
 ขาดมนุษยสัมพันธ์ และไม่เห็นความสำคัญของการปรับตัวให้เข้ากับบุคลากรอื่นของ
 โรงเรียน ด้านการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และ
 อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น อาจารย์นิเทศก์
 ดังกล่าวนี้เห็นว่านิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังไม่รู้บทบาทของตนเอง ไม่ตรง
 ต่อเวลา ขาดความรับผิดชอบ ตลอดจนให้เวลาในการปฏิบัติงานในหน้าที่น้อยเกิน
 ไป และไม่เห็นความสำคัญของการตักเตือนนักเรียนเรื่องระเบียบวินัย ส่วนการ
 ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ส่วนใหญ่มีความเห็นว่านิสิตมีพื้นฐานทางด้านเนื้อหาไม่แม่นยำเท่าที่ควร มีการ
 เตรียมตัวไม่ดีพอ ขาดนิสัยในการค้นคว้า ไม่จริงจังในการทำงาน ขาดทักษะ ใน
 การเลือกวิธีการสอน และขาดทักษะในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจ ส่วนนิสิตฝึก
 ประสบการณ์วิชาชีพครูเห็นว่า นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูขาดการฝึกความกล้า
 และทั้ง นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิต
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการประชุมนิสิตฝึกประสบการณ์วิชา
 ศึกษาระหว่างฝึกสอน เพราะมีประโยชน์กับนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทั้งใน
 ด้านการสอนและการปฏิบัติ ส่วนการประเมินผล ทั้งอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน
 สาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความเห็นตรง
 กันว่า อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยควรจะได้มีการ
 พบปะและ ประเมินผลการสอนร่วมกับนิสิตทุกด้าน และให้คำแนะนำเพื่อแก้ไข และ
 ปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น

ปิยชาติ แสงอรุณ (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบ ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพระหว่างฝึก ขณะฝึก และหลังฝึกประสบการณ์ วิชาชีพของนิสิตภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2526 กลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยได้แก่ นิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครุภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2526 จำนวน 100 คน ผลการวิจัย ส่วนหนึ่งพบว่า ปัญหาที่พบมากที่สุดของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มีดังนี้ ใน การเตรียมการสอน คือ ปัญหาการกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับบทเรียนและชั้น เรียน การเตรียมสื่อการสอน คือ ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดเตรียมสื่อ การ เรียนการสอน คือ ปัญหาการดำเนินการสอนให้เป็นไปตามเวลาที่กำหนด ปัญหา ตัวนิสิต คือ ปัญหาการปรับตัวของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เข้ากับนักเรียน อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน และโรงเรียน ปัญหาตัวนักเรียนคือ ปัญหาในเรื่อง นักเรียนขาดความรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย และปัญหาการจัดเตรียมประส- ภารณ์ คือ ปัญหาเรื่องความรู้ด้านวิชาการของนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไม่ เพียงพอ

สวัสดิ์ ผลอุทิศ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบปัญหา ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพพระยะก่อนฝึก ขณะฝึก และหลังการฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครู ของนักเรียนระดับปริญญาตรี วิทยาลัยครูสกลนคร ปีการศึกษา 2527 ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีปัญหาในขณะที่ ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ดังนี้ ด้านการเตรียมการสอนนักศึกษามีปัญหามากที่สุดใน เรื่องแหล่งวิทยาการในการเตรียมการสอนมากที่สุด ด้านการเตรียมสื่อการสอน นักศึกษามีปัญหาเรื่องแหล่งหาและ เลือกซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการจัดเตรียมสื่อการสอน มากที่สุด ด้านเกี่ยวกับการสอนนักศึกษามีปัญหาเรื่องการกระตุ้นและสร้างความ สนใจให้แก่นักเรียนมากที่สุดเช่นเดียวกัน ด้านตัวนักศึกษา นักศึกษามีปัญหามากที่ สุดในเรื่อง ความกังวลใจที่ต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด ด้านตัวนักเรียนนักศึกษามี ปัญหาที่สุดในเรื่อง นักเรียนมีระดับความรู้ความสามารถต่างกัน และด้านการ จัดเตรียมประสบการณ์ นักศึกษามีปัญหามากที่สุดเรื่อง แหล่งความรู้ด้านวิชาเอก จากอาจารย์ประจำวิชา

แล้ลม ลิ้มปัจจักร์ (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบปัญหา การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษาวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง ที่มีภูมิลำเนา ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตร 4 ปี ซึ่งฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูภาคเรียนแรก ปีการศึกษา 2528 จำนวน 248 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูประสบปัญหาในระดับ มาก ได้แก่ การเตรียมกิจกรรมและวิธีสอน สื่อการสอนของโรงเรียนการควบคุม ชั้นเรียน จำนวนนักเรียนมากเกินไปดูแลรับผิดชอบไม่ทั่วถึง และการสอบซ่อม นักเรียนที่ไม่ผ่านวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

สำเร็จ ประเสริฐสุข (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ การจัดประสบการณ์วิชาชีพครูของสถาบันฝึกหัดครูในกรุงเทพมหานคร ศึกษา กับ กลุ่มประชากรทั้งหมด คือ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารที่ดำรงตำแหน่งคณบดี อธิการ รอง หรือผู้ช่วยคณบดี รองอธิการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าภาควิชา หัวหน้าคณะวิชา กลุ่ม ที่ 2 คือ ผู้บริหารที่เป็นกลุ่มกรรมการดำเนินงานประสบการณ์วิชาชีพครู หรือกลุ่ม บุคลากรที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู และ กลุ่มที่ 3 ได้แก่ บุคลากรที่เป็นทั้งผู้บริหารในกลุ่มที่ 1 และได้รับมอบหมายให้ดำเนินการจัด ประสบการณ์วิชาชีพครูในกลุ่มที่ 2 ด้วย จำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรทั้งหมด 313 คน ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูส่วนหนึ่งพบว่า

ปัญหาเกี่ยวกับองค์กร สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบ- การณ์วิชาชีพครูคือ โรงเรียนที่ใช้เป็นสถานที่ในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพมีจำนวน น้อย ในขณะที่จำนวนนิสิตนักศึกษาที่จะต้องฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีจำนวนมาก จึงไม่สามารถเลือกโรงเรียนที่มีความเหมาะสมเพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์ วิชาชีพครูแก่นิสิตนักศึกษาได้อย่างจริงจัง โรงเรียนบางแห่งขาดครูบางสาขาจึง ต้องการรับนักศึกษาฝึกสอนเพื่อไปสอนทดแทนครูที่ขาดทั้ง ๆ ที่นิสิตนักศึกษาครู ดังกล่าวยังไม่มีความพร้อมเพียงพอที่จะปฏิบัติการสอนจริง ส่วนปัญหาด้านบุคลากรที่ เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู สรุปได้ว่าอาจารย์นิเทศก์บางส่วนไม่ค่อย ให้ความร่วมมือในการออกนิเทศให้ครบตามจำนวนครั้งที่กำหนดและต้องรับภาระ ในการสอนวิชาอื่นนอกเหนือจากงานนิเทศด้วย ทำให้ปฏิบัติการด้านงานนิเทศ

การสอนได้ไม่ดีเท่าที่ควร ผู้บริหารโรงเรียนและอาจารย์ที่เลี้ยงบางส่วนไม่เห็นความสำคัญของการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเท่าที่ควร มักปล่อยให้นิสิตนักศึกษาทำการสอนแทนและไม่ดูแลให้คำแนะนำเท่าที่ควร ส่วนในด้านตัวนักศึกษานั้น มีนักศึกษาบางส่วนยังมีทัศนคติไม่ดีต่อวิชาชีพครูและไม่คิดประกอบอาชีพครู จึงไม่ตั้งใจฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และนิสิตนักศึกษายังไม่มีความมั่นใจในเนื้อหาวิชาที่สอน ใช้สื่อการสอนยังไม่เป็น ไม่สามารถนำความรู้ต่าง ๆ ที่เรียนมาผสมผสานในการทดลองสอนในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม

ปัญหาของวิทยาลัยครู วิทยาลัยครูบางแห่งมีการวางแผน และการประสานงานระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังไม่ดีพอ ผู้สอนจัดเวลาเรียนรายวิชาอื่นตรงกับระยะเวลาที่นิสิตนักศึกษาออกไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพในโรงเรียน ขั้นตอนการฝึกด้านการศึกษาและสังเกต การเป็นผู้ช่วยครู และการทดลองสอนในโรงเรียนบางแห่งไม่ยอมรับนิสิตนักศึกษาเข้าทำการปฏิบัติ เนื่องจากต้องเสียเวลาเตรียมการมาก และมีผลกระทบกระเทือนต่อการจัดการเรียนการสอนตามปกติของโรงเรียน การที่วิทยาลัยครูใช้ระบบการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแบบผ่านหรือไม่ผ่าน มีส่วนทำให้นิสิตนักศึกษาขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพราะถือว่าทำดีแค่ไหนก็ได้แค่ผ่านเท่านั้น

ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับจำนวนนิสิตนักศึกษามากไม่สามารถจัดให้ได้รับการฝึกปฏิบัติให้อย่างเข้มข้นทั่วถึงได้ นิสิตนักศึกษาไม่มีความมั่นใจในเนื้อหาวิชาที่สอน ไม่ดำเนินการสอนตามบันทึกการสอน จะทำเฉพาะเวลาที่อาจารย์นิเทศก์ไปนิเทศเท่านั้น ปัญหาด้านงานกิจการนักเรียนโรงเรียนยังไม่มีเกณฑ์ หรือแนวปฏิบัติในรายละเอียดในการจัดให้นิสิตนักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานด้านนี้ การฝึกปฏิบัติจึงขึ้นกับอาจารย์ที่เลี้ยง ด้านงานแนะแนวพบว่าไม่สามารถฝึกประสบการณ์ได้อย่างเต็มที่ ด้านงานธุรการพบว่าทางโรงเรียนฝึกสอนและอาจารย์ที่เลี้ยงไม่ไว้ใจให้นิสิตนักศึกษาได้ฝึกงานธุรการ เนื่องจากนักศึกษายังขาดความรับผิดชอบ บางครั้งทำเอกสารหาย ด้านงานพัฒนาชุมชนและสังคม พบว่าโรงเรียนที่ใช้เป็นสถานที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูยังไม่มียุทธศาสตร์

ทางด้าน การพัฒนาสังคมและชุมชน นักศึกษาครูในกรุงเทพมหานครจึงไม่มีโอกาสฝึกปฏิบัติทางด้านนี้

ผลการวิจัยส่วนที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารเกี่ยวกับสภาพการจัดประสบการณ์วิชาชีพครูในสถาบันฝึกหัดครูต่าง ๆ สรุปได้ว่า สถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญต่อกิจกรรมด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาบุคลิกภาพในการเป็นครูค่อนข้างมาก จะมีเฉพาะบางกิจกรรมในด้าน การเรียนการสอนเท่านั้นที่บางสถาบันฝึกหัดครูจัดในระดับน้อย เช่น การจัดให้นักศึกษาค้นคว้าทดลองสอนเพียงบางหัวข้อวิชาในสถานการณ์จริง ซึ่งอาจเป็นเพราะความไม่สะดวกในการติดต่อกับโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนด้านงานกิจการนักเรียนด้านงานแนะแนว ด้านงานธุรการนั้น สถาบันฝึกหัดครูส่วนใหญ่ได้จัดให้นักศึกษาค้นคว้าได้ฝึกปฏิบัติในระดับน้อย สำหรับด้านงานพัฒนาสังคมและชุมชนนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า นอกจากทางสถาบันฝึกหัดครูต่างๆ จะจัดให้นักศึกษามีโอกาสฝึกปฏิบัติในระดับน้อยแล้วมีบางพฤติกรรมยังแทบจะไม่ได้ดำเนินการเลย เช่น กิจกรรมการร่วมประชุมสัมมนาเพื่อประเมินผลงานพัฒนาสังคมและชุมชนกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

ฉลอง สุนทรนนท์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการฝึกประสบการณ์วิชาชีพศิลปศึกษาของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพ อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ที่เลี้ยงในวิทยาลัยครู กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพวิชาศิลปศึกษา 100 คน อาจารย์นิเทศก์ 16 คน อาจารย์ที่เลี้ยง 100 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีปัญหา คือ ความสามารถในการจำชื่อนักเรียน ความตรงต่อเวลาในการนิเทศของอาจารย์นิเทศก์ ความเพียงพอของเครื่องมือทางโสตทัศนูปกรณ์มาช่วยสอน ความเหมาะสมของสถานที่สอนศิลปศึกษา สถานที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ทางศิลปศึกษา และนักเรียนมีทักษะความสามารถที่แตกต่างกันมาก

อาจารย์นิเทศก์มีความคิดเห็นว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูทั้งในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประสบปัญหา คือ ความรู้ความเข้าใจในการทำบันทึกการสอน การวางแผนการสอน และความเชื่อมั่นในตนเอง

อาจารย์ที่เลี้ยงมีความเห็นว่า นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพทั้งในวิทยาลัยครูส่วนกลางและส่วนภูมิภาคประสบปัญหาคือ ความรู้ความเข้าใจในการทํำบันทึกการสอนและการวางแผนการสอน

เจริญ งามชัด (2530) ได้ทํำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ปัญหาในการจัดประสบการณ์วิชาชีพครู สำหรับนักศึกษาวิชาเอกการประถมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี ในวิทยาลัยครู ศึกษาจากประชากรจำนวน 642 คน ซึ่งได้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ของวิทยาลัยครู 4 แห่ง คือ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ วิทยาลัยครูสุรินทร์ วิทยาลัยครูอุบลราชธานี และวิทยาลัยครูอุดรธานี ผู้บริหารโรงเรียน และอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียนประถมศึกษาที่วิทยาลัยครู 4 แห่งที่ส่งนักศึกษาไปฝึกงาน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า

ปัญหาในการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู นักศึกษาชั้นปีที่ 1-3 ประสบปัญหาในเรื่องการสังเกตการเรียนการสอน การจัดโรงเรียน พฤติกรรมการทํำงานของครู การจัดหา การใช้และเก็บรักษาสื่อการเรียนการสอน การแก้ไขเด็กที่มีปัญหาในการทำแบบฝึกหัดเป็นรายบุคคล การฝึกสร้างและใช้เครื่องมือประเมิณผลแบบต่าง ๆ ฝึกงานแนะแนว และปัญหาในการฝึกปฏิบัติงานพัฒนาโรงเรียนและชุมชน ปัญหาดังกล่าวเกิดจากความไม่สอดคล้องระหว่างเวลาที่นักศึกษาใช้ในการฝึกงานกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ

ปัญหาทั่วไปในการดำเนินงานฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ได้แก่ อาจารย์ผู้สอน และอาจารย์นิเทศก์ไม่สามารถติดตามดูแลนักศึกษาที่ออกไปฝึกงานได้อย่างเพียงพอ ขาดแคลนอาจารย์นิเทศก์ที่มีความสนใจ การประสานงานทั้งภายในและภายนอกวิทยาลัยครูยังไม่ดีพอ ความไม่พอเพียงในการจัดอบรมอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน งบประมาณสนับสนุนโครงการมีไม่เพียงพอ และปัญหานักศึกษาไม่ได้รับความเอาใจใส่ช่วยเหลือจากอาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู

ชวนพิศ ทองทวี (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินพฤติกรรมของนักศึกษาในโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู วิทยาลัยครูพระนคร ซึ่งวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายโรงเรียน 236 คน ผู้บริหาร 64 คน อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายคณะ 49 คน และนักศึกษา 331 คน รวม 680 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า กลุ่มตัวอย่างประเมินพฤติกรรมของนักศึกษาในโครงการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู บรรลุเกณฑ์ตามวัตถุประสงค์ 3 ระยะ คือ ระยะผู้ช่วยครู ระยะการทดลองสอน และระยะฝึกเต็มรูปแบบ ส่วนพฤติกรรมของนักศึกษาในระยะศึกษาสั่ง เกิดยังไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งพบว่านักศึกษาได้สั่ง งดงานแนะแนว งานบริหารและธุรการ งานจัดสวัสดิการนักเรียน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร งานบริการชุมชนและส่งเสริมวัฒนธรรมไทยน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับคำสั่ง งดงานวิชาการ นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการฝึก 4 ระยะไม่เท่ากัน โดยเห็นความสำคัญของการฝึกสอนเต็มรูปแบบสำคัญมากที่สุด สำหรับปัญหาจากการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในระยะฝึกเต็มรูปแบบ ได้แก่ การที่นักศึกษาขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นักศึกษาอธิบายมากกว่าการสืบเสาะหาความรู้ ใช้ภาษายังไม่ดี ไม่สุภาพขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน แต่งกายไม่อยู่ในระเบียบ ไม่ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของสังคมนักศึกษาบางคนมีความรับผิดชอบน้อย มีการวางตัวสนิทสนมมากเกินไปจนกระหว่างนักศึกษาชายกับนักศึกษาหญิง ระหว่างนักศึกษากับครูประจำการ และระหว่างนักศึกษาชายกับนักเรียนหญิง

นงนุช นุ้แบ่งดา (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการประเมินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพของอาจารย์นิเทศก์ ในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ อาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง จำนวน 124 คน ผลการวิจัยส่วนหนึ่งพบว่า ปัญหาที่อาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวงพบมากที่สุด คือ แบบประเมินผลไม่เหมาะสม และลำบากต่อการใช้ รองลงมาคือ ปัญหาผู้ประเมินผลมีความเห็นไม่ตรงกัน และอาจารย์นิเทศก์กลุ่มนครหลวงส่วนมากไม่เห็นด้วยกับการตัดสินผลให้ระดับคะแนนเป็นผ่าน ไม่ผ่าน

กรมการฝึกหัดครู (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รายงานการติดตาม ประเมินผลการใช้หน่วยการเรียนการสอน หลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา (4 ปี) สาขาวิชาการประถมศึกษาพุทธศักราช 2524 ประชากรส่วนหนึ่งได้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ คือ อาจารย์นิเทศก์จากวิทยาลัยครู ผู้บริหารโรงเรียน ครู-อาจารย์ที่เลี้ยง และครูประจำการในโรงเรียนที่นักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพ ผลการวิจัยในส่วนนี้พบว่า เมื่อนักศึกษาไปฝึกประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติแล้ว ให้ผู้บริหารของโรงเรียน อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์ที่เลี้ยง และครูประจำการประเมินสมรรถภาพแต่ละด้านของนักศึกษา ผู้ประเมินทั้ง 4 กลุ่มมีความเห็นว่านักศึกษามีสมรรถภาพด้านความรู้และด้านเทคนิควิธีในระดับปานกลาง ส่วนสมรรถภาพด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และเมื่อนักศึกษาประเมินตนเองส่วนใหญ่เห็นว่าบรรลุสมรรถภาพทั้ง 3 ด้าน ในระดับมาก

สมบอง วิชชุพงษ์ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินการฝึกสอนแบบกลับภูมิลาเนา ของวิทยาลัยครูกาญจนบุรี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ อาจารย์นิเทศก์อาจารย์ที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน จำนวน 268 คน ส่วนหนึ่งของการวิจัยพบว่า ส่วนที่เป็นปัญหามากในการดำเนินการในความ คิดเห็นของอาจารย์นิเทศก์ของวิทยาลัยครูคือ จำนวนอาจารย์นิเทศก์ในโครงการ มีน้อย และความรู้ในด้านการสอนของนักศึกษาฝึกสอนยังไม่เพียงพอ

อาจารย์นิเทศก์ และอาจารย์ที่เลี้ยงของโรงเรียนฝึกสอนประเมินด้านบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ของนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์มาก คือ นักศึกษาสามารถจะเป็นครูได้อย่างสมบูรณ์

จากเอกสารและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า สมรรถภาพครู และนักศึกษาครูประกอบด้วย สมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรมของครู และนักศึกษาครู ในด้านคุณธรรมและความประพฤติ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านการสอน และด้านความรู้วิชาการ โดยได้มีการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถภาพครู นักศึกษาครู และบัณฑิตวิทยาลัยครู รวมทั้งการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกประสบการณ์

วิชาชีพครูดังกล่าว แต่หลังจากวิทยาลัยครูได้ดำเนินการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามกระบวนการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูครบ 4 ขั้นตอนแล้ว ยังไม่มีการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูจึงเห็นควรรให้มีการประเมินผลการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูของนักศึกษา โดยประเมินสมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิควิธี และด้านคุณลักษณะ รวมทั้งศึกษาปัญหา จุดเด่น จุดด้อย เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไขการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น